

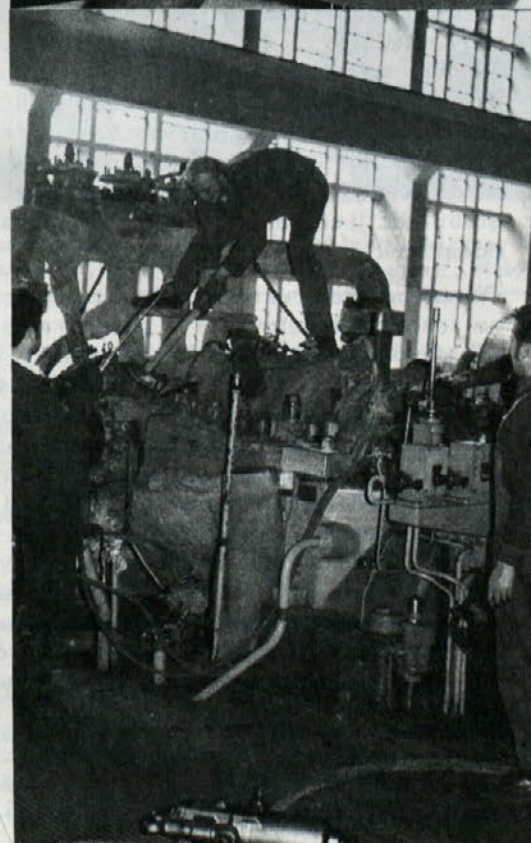

GLASILO KOLEKTIVA REK VELENJE

Leto VIII

Petek, 26. aprila 1974

Št. 4

V jamo najbrž ne bomo nosili cvetja. Jekleni kosi v delavnicah bodo še naprej samo jekleni kosi. Sivina elektrarniških hladilnikov bo še naprej gospodarila nad pokrajino. Plastični trak bo brez okrasov zvit v številne kolute. Opeka bo zložena v kvadraste kupe. V tiskarni bo spravljen papir, barve, plošče ...

Pa bo kljub temu praznik. Ne toliko po izobešenih zastavah; bolj po z elektriko napojenih žicah, po s premogom založenih kuriščih, bomo občutili pomen tega praznika med prazniki.

Prvi maj že od vseh začetkov nago-varja človekovo lastno preobrazbeno silo, ki je skrita v pojavi DELA. Je praznik človekove moči nad naravo,

Za praznik dela

nad družbo, nad samim seboj. Je praznik uresničevanja najbolj drznih sanj, ki so jih kdaj sanjali ljudje. Je praznik ustreljenih delavcev v Chichagu - in oznojenih kopačev premo-ga; je praznik zaslužjenih Čilencev - in praznik varilcev, ki prepoteni po-pravljajo kotle elektrarn. Je praznik neke skupne usode vseh ljudi tega le-ta, ki se preživljajo z lastnim delom. Delavcem ni več potrebna kakšna dru-ga vera; saj vsak dan izpričujejo moč dela. Verjamemo, da lahko z delom dosežemo, spremenimo vse.

Prvi maj je praznik naše moči, da si po svoji predstavi uredimo svet, je praznik najglobljega človeškega bis-tva.

V. Ošlak

SREČNO

Celje - skladišče

D-Per

65/1974

5000013528,4

COBISS

OSREDNJA KNJ. CELJE

V spomin na ustanovitev Osvobodilne fronte

Ni slučajno, da so 27. aprila 1941 zbrali predstavniki KP Slovenije vse napredne sile našega naroda v Vidmarjevi vili. Že Cankar je zapisal, da so bili kmečki upori največje kulturno dejanje Slovencev. In ker je bil Vidmar vodilni kulturni in literarno-kritični delavec tistega časa, je prav v tem, da so se sestali v njegovi hiši, svojevrstna simbolika. Torej smemo reči, da se tudi osvobodilni boj Slovencev proti trem okupatorjem in vsaj trem vrstam narodnih izdajalcev, uvršča med največje - tudi kulturne podvige. Odločitev, ki so jo sprejeli na ustanovnem sestanku OF, je hkrati tudi zmagovalna poguma in nacionalnega ponosa, saj je številčno in materialno razmerje med sovražniki in med OF kazalo, da je vsak odpor nesmiseln in poguben. Šele z razvojem dogodkov se je pokazalo, kako daljnovidna je bila ta odločitev - in kako nesmiselno ter pogubno bi bilo, če se ne bi podali v oboroženi boj. Če verjamemo Prešernu, ko pravi: "Manj strašna noč je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužnji dnovi ...", potem moramo priznati, da je bila špekulacija s tem, koliko žrtev bi si lahko prihranili, ko bi se ne bili uprli, nesmiselna. Nič ni vrednejšega od svobode - torej je življenje brez nje nevredno samega sebe. Kdo bi po vsem tem še smel tožiti o nekakšni majhnosti, zakatnosti, zamujenosti, ko pa smo se spodbujeni od najbolj humanih načel Prešerna in Cankarja, vodeni od velikanov duha in akcije, kakršen je bil Boris Kidrič, uspešno uprli grožnji, da bo železo strlo srce, da bo človek vreden toliko, kolikor tehtajo elementi v njegovem telesu! Iz tega spomina raste lahko le ponos - ta pa je v človekovem in narodovem življenju vreden veliko več kot vse, kar nam je obljubljala razvita in morilska železna doba, če bi se ji zapisali ...!

v.o.

ZRVS in informativna dejavnost

Dejavnost Zveze rezervnih vojaških starešin /ZRVS/ se organsko vključuje v širše priprave splošnega ljudskega odpora /SLO/ naše občine. Prav ta organizacija združuje največ strokovnega vojaškega osebja, ki bi odigralo izredno pomembno vlogo pri organizaciji in izpeljavi obrambe pred morebitnim napadom. Zato mislimo, da je pravzaprav kar dolžnost glasila, da objavlja gradivo s področja SLO in tudi dejavnosti ZRVS.

Tokrat bi povzeli nekaj misli s sestanka informativne komisije občinskega odbora ZRVS Velenje, ki je bil 2. aprila in na katerem so se dogovorili o organiziranju informativno-propagandne dejavnosti med občani.

Gost sestanka je bil podpolkovnik Matevž Marinko, predsednik informativno-propagandne komisije pri RO ZRVS Slovenije, ki je prisotnim povedal nekaj osnovnih misli o vlogi in organizaciji informiranja pri ZRVS. Opozoril je na to, da je pri sestavi komisije za informiranje treba upoštevati delegatski princip, to je, da bi bili v njej poleg stalnih članov tudi delegati iz posameznih osnovnih organizacij, ki bi jih le-te sproti določale glede na problematiko.

Organizirati je treba poročanje v splošne in obrambne časopise ter revije, priskrbeti filme in diafilme, sodelovati pri organiziranju pro-

slav in razstav skupaj z drugimi organizacijami.

Po šolah je treba učence sproti seznanjati z obrambno problematiko in jih zainteresirati za vojaški poklic.

Tovariš Marinko je na koncu poudaril še to, da status ZRVS v naši družbi nikakor ne more biti vprašljiv, ker je SZDL v prvi vrsti odgovorna za organizacijo SLO, in je tedaj logično, da bodo prav iz njenih vrst prišle pobude za angažiranje ZRVS. V tej luči je treba gledati tudi na vprašanje financiranja.

Udeleženci sestanka so med drugim priznali tudi pomembnost lokalnega tiska in informatorjev DO, v katerih se prav tako morajo odražati aktivnosti vseh faktorjev SLO, med njimi pa tudi ZRVS.

v.o.

VII. kongres Zveze komunistov Slovenije

V soboto, 6. aprila 1974, se je v Ljubljani končal 7. kongres ZKS, na katerem je sodelovalo preko 607 delegatov in drugih udeležencev.

7. kongres je še toliko pomembnejši z ozirom na čas dogajanja, saj se je odvijal v prelomnem obdobju mednarodnih odnosov 20. stoletja. Pri tem ne mislim samo na popuščanje hladne vojne med obema blokoma, ampak se ta proces kaže v mnogo pomembnejših dimenzijah uveljavljanja dežel v razvoju, ki so za predhodnico temu boju uporabile prav nafto kot svoje najmočnejše orožje v tem trenutku.

Drugi za to obdobje pomembni mednarodni dejavniki so vladne krize nekaterih zahodnih držav, ki se kažejo v Ameriki predvsem v aferi Watergate, v Italiji in Avstriji pa v oživiljanju fašističnih in ekstremističnih sil. Vzroki za to so tako ekonomske kot politične narave, v Evropi povezani z neenotnim nastopanjem deseterece znotraj EGS, v istočasni želji doseči ekonomsko neodvisnost Zahodne Evrope nasproti ZDA. S tem si želi ustvariti Zahodna Evropa lastni center moči, ki ne bo brezpogojno vezan na NATO pakt. In kolikor bolj to uspeva severnemu delu Evrope, toliko bolj si južni del Evrope, zlasti pa Italija, želi zaščititi NATO pakta.

Vse te notranje probleme in napetosti skuša diplomacija zahodnih držav prenesti preko svojih meja prav v obliki mednarodnih zapletov in zaostrovanj, kakršnemu smo priča tudi v Italiji.

Takšna ekstremistična strategija pa v večini primerov le še pogojuje večjo enotnost naprednih sil na nasprotni strani, hkrati pa potrjuje pravilnost usmeritve socialističnih in neangažiranih držav.

Ves ta spekter mednarodnih odnosov, na eni strani, in pripravljenost, da tudi z orožjem v roki branimo sleherno ped našega ozemlja in našo suverenost ter samoupravni socialistični razvoj, na drugi strani, so nedvomno vplivali na

tako visoko stopnjo zavesti in enotnosti 7. kongresa ZKS, če ostanemo le pri slovenskem kongresu.

Če na tej osnovi nadaljujemo naša razglabljanja, potem ne moremo mimo kritičnih razprav, ki se nanašajo na naš notranji družbeno-ekonomski in družbenopolitični razvoj, kot tudi na področje šolstva in izobraževanja, kulture in znanosti in, ne nazadnje, na področje organiziranosti Zveze komunistov.

Če se na kratko ustavimo pri vsakem od zgoraj naštetih področij ter povzamemo samo bistvene misli iz razprave na 7. kongresu ZKS, potem je potrebno poudariti naslednje!

V razpravi o družbeno-ekonomskem razvoju naše družbe je bilo poudarjeno, da je potrebno v prvi vrsti pospešiti uveljavljanje delegatskega sistema, vzporedno s tem pa posvetiti več pozornosti dvigu življenjskega standarda delavcev. Poseben poudarek je bil dan stanovanjski izgradnji, socialni varnosti občanov, hitrejšemu reševanju kreditov za investicije, predvsem v primarne gospodarske dejavnosti, tudi v rudarstvo, izboljševanju pogojev dela in ne nazadnje stabilizaciji cen in hitrejšemu povezovanju gospodarstva.

Obtem ne gre prezreti poudarka, da bo potrebno tesnejše sodelovanje in povezovanje krajevnih skupnosti in delovnih organizacij. Tu velja omeniti zlasti zahtevo, da bo potrebno v bodoče podrediti ekonomski in politični kontroli, interesom in potrebam zlasti centre družbenega odločanja. Striktneje se bomo morali držati ustavno opredeljene funkcije bank, zlasti pa najti nove rešitve na področju planiranja in izpeljati plansko komponento, kot je začrtana v ustavi. Seveda pa je pri tem nujno doseči večji vpliv delavcev na planiranje, istočasno pa zagotoviti kontinuiteto v planih, katere sestavni del mora biti enakomernejši razvoj celotnega družbenega standarda.

Zato se bo morala ZK ob teh vprašanjih angažirati še bolj kot doslej, zlasti pri hitrejšem razvoju manj razvitih področij.

Da pa bi dali tem programom tudi realne osnove, bo potrebno več skrbno posvetiti dvigu produktivnosti in s tem razširjeni reprodukciji, kot tudi izobraževanju delavcev in hitrejšemu uveljavljanju znanstvenih dosežkov v proizvodnji. Če sedaj preidemo na področje izobraževanja, potem moramo omeniti zlasti naslednje!

Jasno je bilo rečeno, da bo potrebno poklicno izobraževanje zasnovati tako, da bodo imeli tudi dijaki poklicnih šol odprto pot v nadaljnje šolanje.

Posebej izčrpna razprava je bila posvečena idejni usmerjenosti izobraževanja. Ne gre za idejnost pouka samo v rednem šolskem sistemu, ampak je prav tako pomembno idejno-politično izobraževanje komunistov tudi v delovnih organizacijah.

Težiti bomo morali za tem, da se bo mlada generacija čimbolj zgodaj vključila v družbeno življenje in sprejemala naša načela. Pri tem je bilo poudarjeno tudi, da smo doslej premalo skrbi posvetili ideološki usmerjenosti prosvetnega kadra, in to na vseh nivojih šolstva. Pri tem ne gre izvzeti naših učbenikov, ki so često zasnovani izven znanstvenega marksizma.

Več pozornosti bo tedaj potrebno posvetiti te-

tisočglava množica, ki je odločno rekla iredentističnemu pohlepu po naši zemlji: "Ne, tukaj je in tukaj bo za zmeraj Jugoslavija!"

Delavci, kmetje, intelektualci in šolska mladina so se začeli zbirati že mnogo pred trinajsto uro. Iz vseh obalnih mest so se vili dolgi spremovi proti Kopru. Izolski ribiči so pripluli na okrašenih barkah, podeželski prebivalci so se pripeljali s kamioni in avtobusi. Prizor na trgu je bil veličasten. Med igranjem borbenih in partizanskih pesmi se je dvignilo v zraku na stotine parol v slovenščini in italijanščini, v koprski luki so se oglasile sirene. Titov trg je naenkrat postal premajhen, novi in novi manifestanti so napolnili tudi skoraj vse glavne uli-

Ali vas ni težka preteklost prav ničesar izučila, je rekla delavka izolske Mehanotehnike Zlata Radikon. Zakaj hočete uničiti odprto mejo sožitja? Ali mislite, da bomo dovolili, da nas bi ponovno zaslužnil fašizem? Mi hočemo živeti v miru z italijanskimi demokratičnimi množicami in tudi k njim se obračamo danes, ko tukaj izražamo svoje ogorčenje nad italijansko noto.

Borci, preveč je bilo žrtev

V imenu šesttisoč bivših borcev slovenske obale je nato govoril Rado Pišot - Sokol. Bivši borci smo pripravljeni vsakomur stopiti na prste, ki bi stegoval svoje roke po naši zemlji, je poudaril. Preveč je bilo žrtev in preveč gorja. Na tisoče ljudi je padlo v boju, ali pa so jih odgnali v ječe in koncentracijska taborišča. Začeli smo novo življenje, iz dneva v dan smo utrjevali bratstvo Slovencev, Hrvatov in drugih narodov, ki žive v Istri. Danes ne samo da nočejo ničesar slišati o preteklosti, ampak hočejo celo uničiti tisto, kar smo si pridobili s tolikimi žrtvami. Nimamo se več kaj pogovarjati, kar zadeva našo mejo, oziroma če se imamo kaj pogovarjati, potem se lahko le o krajih onstran meje, ki jih je osvobodila jugoslovanska ljudska armada in kjer žive naši ljudje.

Italijanska skupnost: Skupaj z Jugoslavo

V imenu skupnosti Italijanov treh obalnih občin je govoril Apollinio Abram. Kako lahko vlada, ki se naziva demokratično, počne taka dejanja, se je vprašal. In komu taka dejanja koristijo? Prav gotovo ne odnosom med Jugoslavo in Italijo, niti ne naprednim italijanskim množicam, niti ne miru in varnosti v Evropi in v svetu. Poudaril je željo vseh pripadnikov italijanske narodne skupnosti, da skupaj, združeni z vsemi jugoslovanskimi narodi, branijo skupne pridobitve.

V imenu obalne konference zveze komunistov je pozdravil manifestante sekretar obalnega komiteja ZKS Livij Jakomin. Če kdo postavlja vprašanje bivše cone B, potem lahko mi še bolj odločno postavimo vprašanje bivše cone A in Trsta. Vseskozi smo si prizadevali za dobre odnose z Italijo, zadnja nota pa je močan udarec tem odnosom, hkrati pa pomeni tudi močan udarec miru in varnosti v Evropi. Motijo se vsi tisti, ki mislijo, da bomo klonili pritiskom. Naše pridobitve smo pripravljene braniti tudi za ceno naših življenj. Današnje zborovanje v Kopru naj bo resen opomin popuščanju italijanske vlade silam desnice.

Mi se vprašamo: Kaj je s cono A?

Na koncu je govoril še član izvršnega odbora republiške konference Socialistične zveze Viktor Repič. Poudaril je, da je italijanska nota vzbudila vsesplošno ogorčenje naših delovnih ljudi in da glede na žrtve, ki smo jih dali v boju proti fašizmu, tudi drugače ni moglo biti. Mi smo se marsikomu odpovedali v interesu miru in dobrih sosedskih odnosov, je poudaril Repič. Toda če Italija tako postavlja stvari kot jih, potem se tudi mi vprašamo, kako je s cono A, v kateri živi naša manjšina in kjer mnoge upravljene zahteve Slovencev še niso uresničene.

Zborovalci so na koncu med odobravanjem poslali brzojavko predsedniku republike Titu, v kateri je med drugim rečeno: "Delovni ljudje in občani slovenske obale, iz tistega dela jugoslovanskega ozemlja, ki mu italijanska vlada odreka suverenost, zbrani na velikem protestnem zborovanju v Kopru, odločno obsojamo vse manipulacije fašističnih, revanšističnih in iredentističnih sil na čelu z italijansko vlado, ki ponovno steguje svoje kremplje po tem koščku slovenske in jugoslovanske zemlje.

Zauštevili smo stroje, zapustili svoja delovna mesta, da jasno in nedvoumno poudarimo, da je treba enkrat za vselej napraviti konec vsem špekulacijam, ki gredo na naš račun. Zato zahtevamo, da italijanski parlament ratificira londonski memorandum in s tem prizna obstoječe meje, ki so za nas dokončne."

Protestno zborovanje v Kopru - Odhod luških delavcev na zborovanje /Levo zgoraj/. Livij Jakomin, sekretar obalne konference ZKS, govori zbranim /Desno zgoraj/. Množica delovnih ljudi na Titovem trgu /Zgoraj/

mu, kdo sestavlja učbenike in ne nazadnje, kako se ta snov podaja v šoli.

Da bi tudi v programu ZK jasneje opredelili vlogo vzgoje, je nujno, da so že v samem statusu ZKS opredeljeni osnovni principi in naloge ZK na tem področju. /T. Šeliga/

/Se nadaljuje!/

Iz glasila delovne skupnosti
"Luke - Koper" Koper:

Tukaj je, tukaj bo
Jugoslavija

Veliko protestno zborovanje v Kopru: Jasno in nedvoumno poudarjamo, da je treba enkrat za vselej napraviti konec vsem špekulacijam, ki gredo na naš račun.

Koper je 26. marca 1974 doživel eno izmed največjih manifestacij v svoji zgodovini. Opoldne se je zbrala na Titovem trgu dvajset-

ce mesta.

Po odigranju jugoslovanske himne in internacionale je zborovanje odprl v imenu obalne konference Socialistične zveze njen predsednik Mario Abram z besedami: "Zahtevamo, da se enkrat za vselej tudi pravno uredi položaj tega ozemlja. Tukaj je Jugoslavija!"

Med burnim vzklikanjem množice so zatem drug za drugim prihajali na govorniški oder predstavniki delovnih kolektivov in izrazili svoje ogorčenje nad pretenzijami po naši zemlji.

Beseda delavcev

Pomorščaki in vsi delovni ljudje Pirana smo ogorčeni nad tem, kar se dogaja, je rekel predstavnik Splošne plovbe Pavel Vrhovnik. Trideset let smo porabili, da smo nekako preboleli gorje, ki nam ga je povzročil fašizem. Mnogo dobre volje smo pokazali, ko smo se v interesu miru odpovedali ozemlju, kjer živi naša manjšina. Zdaj nam je vsega dovolj in zahtevamo jasen odgovor na drugi strani.

Predstavnik Tomosa Aleksander Ilič je poudaril odločnost delavcev, da se bodo uprli vsakemu pohlepu po naši zemlji in da so v vsakem trenutku pripravljeni zamenjati svoje delovno orodje z orožjem.

Premišljevanje o marksizmu /3/

Nepoučeni in površni ljudje običajno povezujejo komunizem s protiversko miselnostjo in dejavnostjo. Nevera se jim zdi tisto glavno, po čemer se komunisti ločijo od drugih ljudi. In, iz tega nesporazuma izvirajo tudi mnoge težave - zlasti pri mladih ljudeh, ki bi se sicer radi vključili v komunistično gibanje, pa jim to onemogoča religioznost in nazorska nestrpnost staršev ali socialnega okolja nasploh. Pojav religije je vseskozi prisoten v naši zgodovini - v posebni obliki in intenzivnosti tudi sedaj, ko se bje bitka za vračanje marksistične teorije v šole, med delavce, v vse strukture življenja.

Če je tako, potem je prav, da premislimo, kakšen družbeni pojav je religija, kajti le v izoblikovani zavesti o nečem je možnost - tisto pre-
stati. Že Grški filozof Ksenofon je govoril, da si človek sam ustvarja bogove po svoji podobi. Če bi govedo verovalo, pravi, bi bogovi dajali mleko in imeli bi rogove... Ksenofon pa je s to, za takrat izredno ugotovitvijo pravzaprav samo opisal posledico, stanje; vzroka še ni dojel. Vse do Feuerbacha so se vrtele razprave med vernimi in nevernimi o tem, ali je bog ali ga ni. Šele Feuerbach je zastavil vprašanje drugače - namreč, kaj je sploh zavest o bogu, o onostranstvu; kako nastane taka zavest?

Feuerbach torej ni dokazoval neresničnosti svetopisemskih trditev, pač pa je dokazoval naravni izvor ideje o bogu.

Po njegovem človekova nemoč pred naravo in pred ljudmi potrebuje iluzijo moči. Vse, kar je v človeku dobrega, močnega, pravičnega, vse to se združi v novo projicirano bitje, v katerem so vse te lastnosti absolutno uresničljive. Ne uresničujejo se namreč na tem svetu, kjer bi jih lahko preverjali, pač pa v onostranskem svetu, ki ne pripada niti času niti prostoru - tedaj tudi ne možnosti, da bi preverili njegovo resničnost!

Vendar pa je tudi taugotovitev sama po sebi še preveč toga, saj ne pojasnjuje pojava v njegovem nenehnem gibanju.

Šele Marx in Engels sta razložila nastanek in razvoj religije na zgodovinski osnovi. Po njunem pojmovanju je religija dvoje hkrati. Najprej kritika konkretnega sveta, nato pa tudi opij, ki uspava ljudi, da se ne udeležujejo dejanskega spreminjanja razmer, v katerih živijo. Po Marxu, Engelsu in Leninu ni naloga komunistov, da bi ukinjali ali ovirali verovanje, pač pa je njihova naloga v tem, da spreminjajo objektivno stvarnost - tako, da človek ne bo več odtujen od svojega dela, to pa bo tudi začetek umiranja religije, ker zanj ne bo več materialnih vzrokov. Tistemu, ki pozna marksizem, je torej popolnoma tuje "bojevanje" proti religiji, saj z nasilnim preganjanjem verovanja preganjamo zunanje znake bolezni, bolezni same pa se sploh ne dotaknemo. O tem je dovolj razumljivo pisal tudi Lenin v znanem delu Socializem in religija. S tem pa je marksizem odločno presekel primitivne oblike mehničnega materializma in meščanskega ateizma, ki so se izživljale v pobijanju dokazov za božje bivanje in v preganjanju verskih ustanov. Presekel jih je v tem, ker hoče odpraviti same korenine religioznosti - te pa slej ko prej ležijo globoko v spletu takih družbenih odnosov, kjer človek ne more učinkovati na svet, kjer se ne more oblikovati in uresničiti kot celostno bitje.

Po Marxu je človek predvsem bitje možnosti, torej odprta enota, ki se bo lahko razmahnila šele v brezrazredni družbi. Odtujevanje proizvoda, pokorščina, kastna stratifikacija - to so pravi vzroki religioznosti. Zato ni čudno, da se religija ne nanaša vedno na boga, katerega predstavijo si je izoblikovalo človeštvo v zgodovini - pač pa tudi na čisto nasprotno kategorijo. Koliko ljudi je, ki celo ideologijo komuniz-

ma sprejemajo z globoko religioznim odnosom - koliko je pobožnih ateistov! O tem je zelo poučno pisal Esad Čimić v knjigi Drama ateizacije, ki bi jo moral proučiti vsakdo, ki si hoče ob-
razložiti pojav religioznosti. Žal je tudi pri nas še vse preveč ljudi, ki mislijo, da so ateisti, pa so v resnici le meščanski ateisti 19. stoletja - ali pa celo pobožni verniki slabo ali celo napak razumljenega nauka...!

v.o.

Za boljšo razumljivost /5/

Religija

/lat.: religio = pobožnost, spoštovanje bogov/

"Religiozna beda je deloma izraz dejanske bede, po drugi strani pa protest, proti dejanski bedi. Religija je vzdih zatrtga bitja, duša sveta brez srca. Je opij za ljudstvo." Tako pravi Marx. In še naprej govori: "Realni boj proti religiji je torej boj proti svetu, proti resničnosti, ki ustvarja in omogoča religiozno človeško odtujenost in opustitev lastnih duhovnih, telesnih, čustvenih in intelektualnih vrednot."

Marxu gre torej za to, da spremenimo človeški svet tako, da bo človek lahko v svojem življenju uresničil vse tiste lastnosti, ki jih je prej pripisoval bogu.

Potemtakem daje marksistična vizija sveta največ možnosti za uresničitev morale, saj želi vse tisto, kar smo nekda občudovali pri bogu, vrniti v človeka. Religija je torej napačna zavest o svetu, ki izhaja iz človekove nemoči pred naravnimi in družbenimi silami, ki si ga navidez slepo podrejuje. Šele zavest o tem, kam in po kakšnih zakonih se giblje zgodovina - ter kako lahko sami nanjo vplivamo, pomeni prvi odločilen korak v preseganju religiozne zavesti.

Religija v svojem bistvu odteguje človeka od spreminjanja tega sveta, ker ga smatra samo za nekaj prehodnega, za začasno preizkušnjo - torej je najbolje mirno prenašati bremena "zemeljskega" časa, ker se pravo življenje začne šele onkraj smrti. In dejansko je cerkev - kot organizirana religija - v večini primerov stala ob strani vladajočih razredov in obsojala revolucionarnost. Vselej pa, kadar je cerkev zašla v krizo zaradi napredka znanosti ali spremenjenih družbenih odnosov, se je poskušala prilago-

dati novemu. Tako nas ne sme čuditi, če cerkev marsikje sodeluje z revolucionarnimi gibanji, ali pa jih vsaj ne obsoja. Religija pridobiva na moči in ugledu predvsem takrat, ko se družbeni odnosi toliko zapletejo, da ljudje izgubijo pregled nad njimi in se jim vrne občutek nemoči. Dostikrat pa k temu prispeva tudi slaba aktivnost naprednih sil, zanemarjanje kulture, vzgoje in izobraževanja, počasno reševanje socialnih problemov in premajhna skrb za drobna človeška vprašanja.

Kritika

/grško: kritiké téhne = sposobnost razsojanja/
Dobesedno torej: ocena, presoja, pretres o

pozitivnih in negativnih straneh nekega pojava. Kritika je lahko znanstvena in estetska. Po načinu je lahko objektivna ali subjektivna, absolutna ali relativna, upravičena ali neupravičena, dobronamerna in narobe, razdiralna ali tvorna.

Človek je po Marxu v osnovi kritično bitje. In marksizem je v osnovi totalna kritika vsega obstoječega. To velja seveda tudi potem, ko postane marksizem vladajoča ideologija, na kar pa mnogi radi pozabijo. Socialistična družba bi morala biti vselej hkrati tudi kritična družba navzven in navznoter. Molk kritike pomeni nasilje nad bistvom človeka kot vrste, kot sta njegovo bistvo pojmovala Marx in Engels. Od kritike pa je treba ločiti kritikastrstvo, ki pomeni obsedenost, nenormalno kritiziranje; ocenjevanje počez, brez dokazov, sklicujoč se na dogme in avtoritete - ali pa ocenjevanje tjavdan.

Alienacija - odtujitev

Ta pojem sodi v samo osnovo Marxove filozofije. Pri Marxu imamo tri oblike odtujitve:

- odtujitev družbene stvarnosti v državo,
- odtujitev človekove osebnosti v kapitalizmu in
- odtujitev človekovega družbenega bivanja v politični državi.

Proces, v katerem človek postaja človek - ko se v njem uresničujejo objektivne zgodovinske možnosti - je obenem proces vrnitve k samemu sebi, proces dezalienacije. Odtujitev dela in njegovih proizvodov je temelj vsem drugim oblikam odtujitve. Odprava teh odtujitev ni konec človeške zgodovine, ni vzpostavitev končne sreče, temveč pogoj, da človek postane človek; pogoj "kraljestva svobode", to je, civilizacije, ki bo imela svojo zgodovino, čeprav človek ne bo brez novih problemov.

**Dopisujte
v svoje glasilo**

Iz članka
R. Jovanovića
v reviji
Organizacija
in kadri

Samoupravna delavska kontrola

Ko obravnavamo odgovornost in vlogo delavskega razreda v nadaljnjem razvoju samoupravnih družbenih odnosov, se pojavi vprašanje, ali se

odnosov.

Vlogo in obveznost človeka - proizvajalca v sistemu samoupravnih odnosov, zlasti glede na naloge, ki jih ima samoupravna delavska kontrola, je treba obravnavati z vidika človekovih teženj, da ga v okolju, kjer dela in ustvarja, vprašajo za mnenje, da njegove sodbe upoštevajo, kajti tako se v njem utrjuje občutek pripadnosti delovni ali drugi skupnosti. Zato tudi kontrola, ki jo človek izvaja v okviru svojega delovnega mesta, delovne skupine ali okolja, lahko štejemo za obliko individualne ali neposredne kontrole. Seveda gre za najširšo obliko kontrole, ki jo mora izvajati vsak delavec. Ta kontrola bi morala zajeti odnos do dela, do

zategadelj, ker je kršenje teh norm samo navidezno v korist delavskega razreda.

Toda družbeno normiranje odnosov in oblikovanje ustreznih norm obnašanja, pri čemer je treba samokontrolo dvigniti na višjo raven, ne bo uspešno, če v organizacijah združenega dela in njihovih asociacijah ne bodo natančno določili področja pravic, obveznosti in odgovornosti za vsako delovno mesto in delovno skupino. Ustvariti je torej treba takšne pogoje in kriterije, da bo vsakemu človeku jasno, za kaj je odgovoren, čeprav kompleksne odgovornosti v naših razmerah ni mogoče popolnoma normirati - predpisati. Odgovornost je sestavni del samoupravnega življenja in dela in jo je vedno treba s tem usklajevati.

Glede na omenjene elemente samoupravnega obnašanja je treba naglasiti odgovorno vlogo družbenopolitičnih organizacij, da te elemente obnašanja in družbene zavesti razvijajo in delovne ljudi stalno usposabljaajo za te odnose. Tu gre za potrebo krepitve in razvijanja samoupravne odgovornosti v organih upravljanja in drugih kolegialnih organih, ki sprejemajo in kontrolirajo odločitve. Takšna odgovornost vodi k humanizaciji človeškega dela, premagovanju razdeljenosti na umsko in telesno delo, prenašanju odgovornosti na vse delovne ljudi - samoupravljalce v skladu z njihovo odgovornostjo, vlogo in nalogami v procesu dela in odločanja. Toda največji družbeni pomen takšnega pristopa h kontroli je v boju proti tistim silam in tendencam, ki so proti kakršnikoli obliki kontrole njihovega dela in njihove "nezmotljivosti".

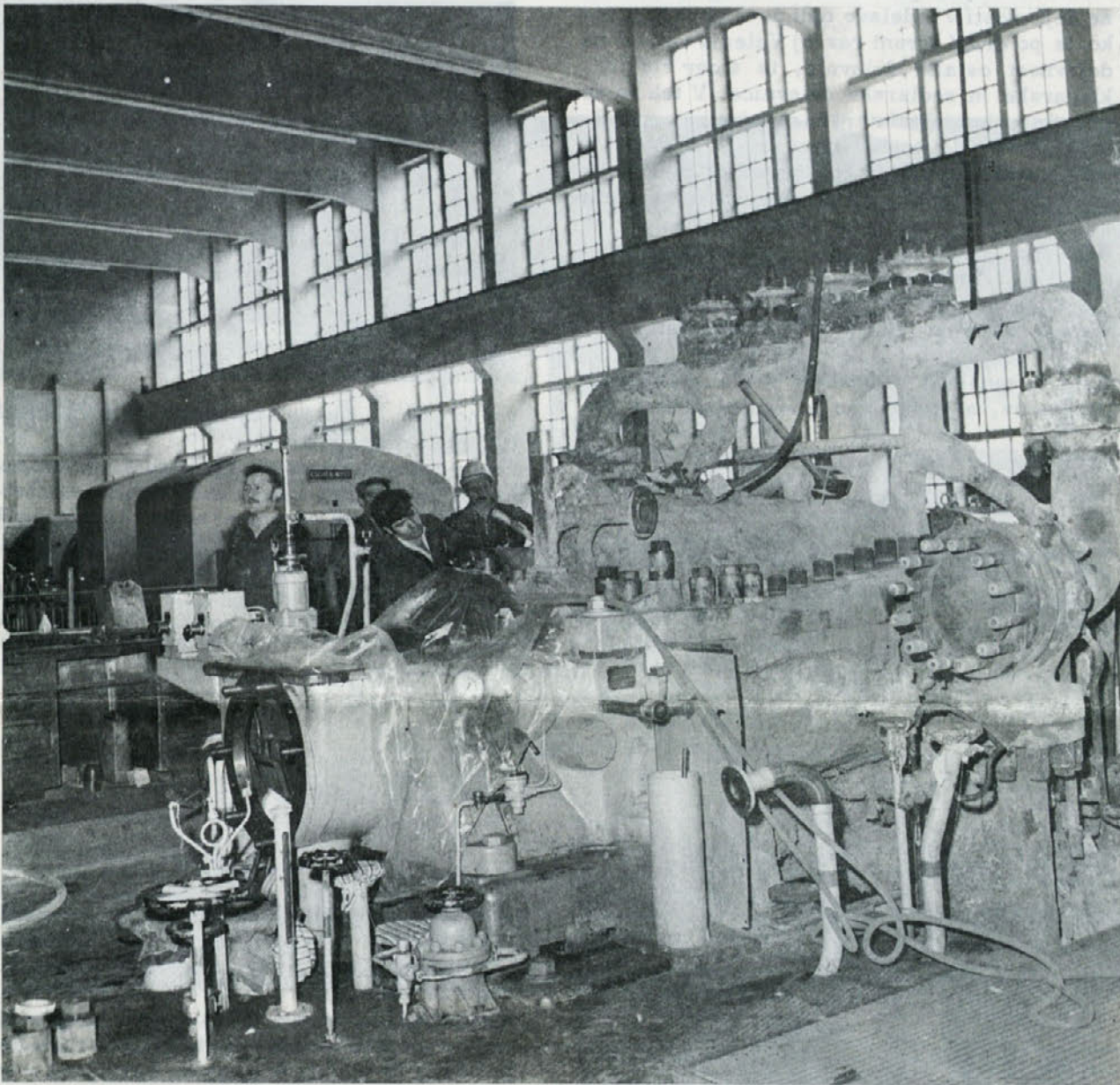
Javnost dela in odločanja vseh samoupravnih in kolegialnih organov in dostopnost informacij vsakemu članu delovne skupnosti v tem delu je prav tako bistven činitelj samoupravne kontrole in samoupravnega obnašanja. Različna je namreč odgovornost tistih, ki odločajo, če njihove odločitve ocenjuje javnost ali če jih ne ocenjuje.

Obveščenost ljudi je pomemben element samoupravnega obnašanja zaradi tega, ker postane dobro obveščen človek nosilec iniciative, predlogov, drugače se angažira v proizvodnem in samoupravnem delu itd. To pomeni, da javnost dela prispeva k zakonitosti odločanja, doslednosti in družbeni odgovornosti za sprejemanje odločitev in obenem oblikuje odgovornejši in aktivnejši odnos pri uresničevanju in uporabi odločitev.

Naša praksa pozna tudi tisto obliko kontrole, ki se izvaja prek strokovnih služb. Predvsem je strokovna kontrola področje organizacije dela, ali da je organizirana kot strokovno telo, kot so kontrola finančnega poslovanja, kontrola kvalitete proizvodov, kontrola materialnega poslovanja, ali da je organizirana kot strokovna delavska kontrola zaradi narave posla, ki se na teh področjih opravlja, kot sta, na primer, promet in blagovni promet. Druga pomembna karakteristika strokovne kontrole je v tem, da se te oblike kontrole ne izključujejo, ampak dopolnjujejo. V tem smislu bodo ugotovitve strokovnih kontrol rabile kot vir podatkov in informacij delavski kontroli kot samoupravnemu organu delavcev.

Iz tega sledi, da razvoj samoupravne delavske kontrole zahteva tudi razvoj vseh strokovnih oblik kontrole. Razlika med njima je v tem, da je strokovna kontrola profesionalna, je poklic, medtem ko je delavska kontrola zasnovana na amaterski osnovi kot družbena aktivnost.

Nadaljnja bistvena razlika je v tem, da strokovne kontrole za svoje delo odgovarjajo organom vodenja in redko organom upravljanja, a samoupravna delavska kontrola za svoje delo odgovarja delovni skupnosti temeljne in druge organizacije združenega dela, v kateri je izbrana. To nedvoumno potrjuje kvalitativno razliko v funkcioniranju in delu teh dveh oblik kontrole. Medtem ko tehnična kontrola ali kontrola kvalitete ugotavlja kvaliteto proizvodov in količino škarta, bi morala delavska kontrola te pojave analizirati z vidika odnosa do dela, zmanjševanja rezultatov dela in položaja delovne organi-

Motiv iz TOZD termoelektrarna Šoštanj, strojnica

ta vloga more in mora zagotoviti "samo v rednih organih podjetja, temeljnih in drugih organizacijah združenega dela oziroma v delavskih svetih, kolegialnih in izvršilnih organih". Sledi ugotovitev, da je to nemogoče, čeprav gre za sistem delavskega upravljanja kot razredni sistem. Velja mnenje, da morajo obstajati tudi organi delavskega razreda, ki naj bodo osvobojeni tekočega odločanja in ki naj se ukvarjajo s kontrolo odločanja in postopki uresničevanja sprejetih odločitev.

Zato izhajamo pri obravnavanju samoupravne delavske kontrole kot institucije, prek katere delavci izvajajo omenjeno kontrolo, iz tistih elementov in faktorjev, ki jih v sistemu družbenih odnosov, kakršen je naš, ne smemo prezreti ne glede na njihovo resnično moč v sistemu kontrole in prispevek pri oblikovanju samoupravnih družbenih odnosov.

Če je vprašanje kontrole v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih organizacijah faktor dobre organizacije dela in kot takšen eden od pogojev za dobro in dosledno funkcioniranje organizacije in razvoj proizvodnih in samoupravnih odnosov v njih, potem morajo te oblike organiziranja in odnosa v tako organiziranih enotah temeljiti na delovni in družbeni vlogi človeka kot osnovnega subjekta omenjenih

sredstev dela, medsebojne odnose v procesu dela, uporabo predpisov in normativov, predvidenih za vsako vrsto poslov in delovnih mest, ter druge bistvene elemente obnašanja, ki naj prispevajo k prijetnosti in harmoniji delovnega okolja in odnosov v njem. Ta postaja na poseben način tudi element produktivnosti dela, odnosa do ustvarjenih rezultatov dela in močna spodbuda za samoupravno in družbeno angažiranje.

Drugi faktor samokontrole in kontrole je spoštovanje moralnih in običajnih norm, ki veljajo pri nas, ki pa doslej niso prišle dovolj do izraza. Tipičen primer so običajne norme v blagovnem prometu, tako imenovana lojalna tekma, ali običajne norme, ki jih pri svojem delu uporabljajo družbene organizacije in združenja: pravniki, knjigovodje, ekonomisti, inženirji, tehniki in drugi. Vsem tem normam se pridružujejo še kodeksi samoupravljalcev, ki želi elemente prisilnosti zamenjati z elementi družbene in samoupravne odgovornosti.

Za sankcioniranje nekaterih oblik obnašanja, opredeljenih s temi normami, obstajajo tudi častna sodišča pri gospodarskih zbornicah, toda njihova vloga je zgolj simbolična, zato bi jo bilo treba v skladu z ravni samoupravnih odnosov aktivirati in omogočiti, da bi se izvajale sankcije proti tistim, ki te norme kršijo. Zlasti

zacije na tržišču zaradi slabe kvalitete ali povečanih stroškov in analizirane proizvodov, ki so nastale v teh razmerah. So še tudi drugi primeri, ki lahko jasno pokažejo delitev dela med strokovno in samoupravno delavsko kontrolo.

Če kakšno delitev dela sprejmemo, je naravno, da bo delo strokovne kontrole nadrobno predpisano, medtem ko za delo samoupravne delavske kontrole zadošča, če se sprejmejo načela in kriteriji, merila obnašanja med delom, odločanja in uresničevanja sprejetih odločitev. Namen tega je, da pri odločanju in uresničevanju odločitev prevladajo ustavnost in zakonitost, pa tudi tisti način obnašanja, ki ni v nasprotju z vlogo in položajem človeka-proizvajalca v sistemu samoupravnih družbenih odnosov, kjer se uveljavlja neposredno odločanje. Seveda neposrednega odločanja ne smemo razumeti togo, ampak tako, da bodo glavne, tako imenovane nedotujljive pravice delavca, zares predmet njegovega odločanja; da bo užival plodove svojega obnašanja, a trpel tudi posledice. Ustvariti je treba ustrezne oblike organiziranja, ki bodo lahko najpopolneje izrazile to samoupravno načelo. V tem trenutku je to optimalno organizirana temeljna organizacija združenega dela. Prav tako je treba težiti k ustreznim oblikam organiziranja samoupravne delavske kontrole, da bi lahko delovni ljudje-proizvajalci prek tega organa vplivali na odločanje in uveljavljanje odločitev, ki jih družbeni dokumenti, stališča in opredelitve dajejo v njihovo pristojnost.

V prihodnji številki Rudarja bomo iz istega članka ponatisnili odlomek Delavska kontrola kot samoupravna institucija.

Ponatis predlagal
Jože Volk, DSSS

Elektrostrojni obrati: RAZVOJ IN DELO

Napisal ing. Tone Ževart

Začetek dejavnosti elektrostrojnih obratov sega daleč nazaj in je tesno povezan z razvojem samega rudnika. Mesta, kjer se je odvijala izključno le remontna dejavnost, so zajemala prostore pod staro klasirnico, kopalnice in lesene barake na jašku Škale. S pričetkom izgradnje novega izvoznega jaška in ostalih rudniških objektov v Prelogah ter s povečanjem potreb po premogu se je odprla tudi možnost perspektivnega razvoja remontnih delavnic, ki so z leti prerasle v sedanje elektrostrojne obrate.

PRVI "TOVARNIŠKI" OBJEKT

Prvi objekt, ki zajema sedaj del prostorov mehanične delavnice, je bil dograjen v letu 1953. V tem objektu so imeli svoje prostore poleg ključavničarjev še električarji in kleparji. Kovači in sedlarji pa so bili v zgradbi, kjer je danes delavnica za izdelovanje zaščitnih sredstev. Delavnice so bile takrat opremljene v glavnem s starimi, skoraj dotrajanimi stroji, razen dveh novih strožnic in vrtalnega stroja.

ZARES SE JE ZAČELO OB MEHANIZIRANJU JAME

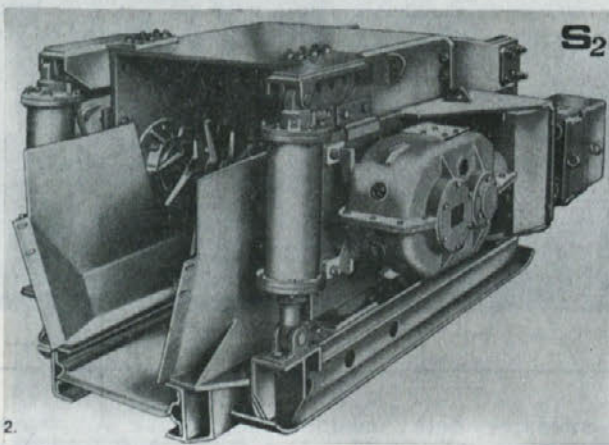
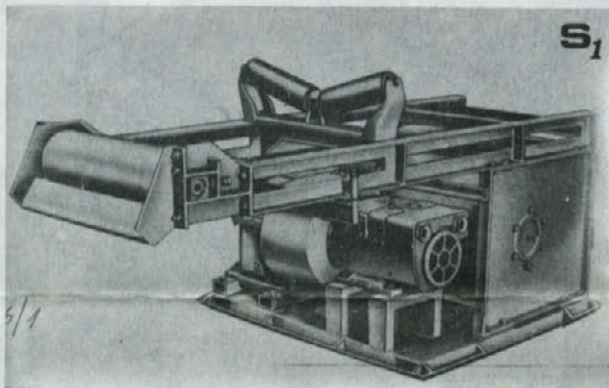
V težnji, da bi se težko rudarsko delo čim bolj mehaniziralo, se je pričela v jamo vgrajevati prva transportna in druga oprema. To je pomenilo za takratne izključno remontne delavnice preosnovo v njihovi dejavnosti. Formirale so se prve specializirane skupine za remontna in nova dela. Nova dejavnost se je v začetni fazi kazala v glavnem le v predelavi obstoječe in na-

novo prispele opreme od tujih dobaviteljev, to je, v predelavi glede na jamske zahteve, po tehnični dokumentaciji, izdelani v konstrukcijskem oddelku rudnika lignita Velenje. Vzporedno s tem pa je konstrukcijski oddelek že pripravljati tehnično dokumentacijo za izdelovanje prve domače opreme za transportno mehanizacijo in podgrado.

Nedaleč od takratne mehanične delavnice je bil potem zgrajen nov objekt za kovaško in sedlarsko delavnico.

Tako kot je po eni strani razvoj rudnika oziroma modernizacija proizvodnje premoga vplivala na razvoj dejavnosti mehanične in kovaške delavnice - v njuno preusmeritev iz zgolj remontne dejavnosti v izdelavo tudi nove opreme - tako je po drugi strani razvoj Velenja vplival na dejavnost ostalih delavnic, in sicer elektro, kleparske in sedlarske delavnice. V teh so se razvile močne inštalaterske skupine za centralno kurjavo, daljinsko ogrevanje, vodovod in inštaliranje na električno omrežje. Sedlarska delavnica je poleg svoje osnovne dejavnosti razvila še proizvodnjo zaščitnih sredstev ter dejavnosti, kot so polaganje oblog tal, tapet idr. Ves delovni obseg elektrostrojnega obrata je zategadelj pričel preraščati njegove proizvodne, kakor tudi kadrovske zmogljivosti.

Zato je prišlo do notranjih predelav delovnih prostorov, s čimer smo povečali koristne po-

vršine, potrebne za posamezne dejavnosti, po drugi strani pa smo ustvarili boljše pogoje za notranji transport. Nad prostorom med mehanično in kovaško delavnico smo dogradili strešno konstrukcijo, s čimer smo obrat znatno razširili. Tudi elektro delavnica je dobila nove prostore, in sicer v objektu, kjer je imel delavnice Rudarski šolski center. S tem so se v mehanični delavnici še dodatno sprostile koristne površine.

KOJ SKRAJA SE JE BILO TREBA LOTITI TUDI KADROVSKIH PROBLEMŌV

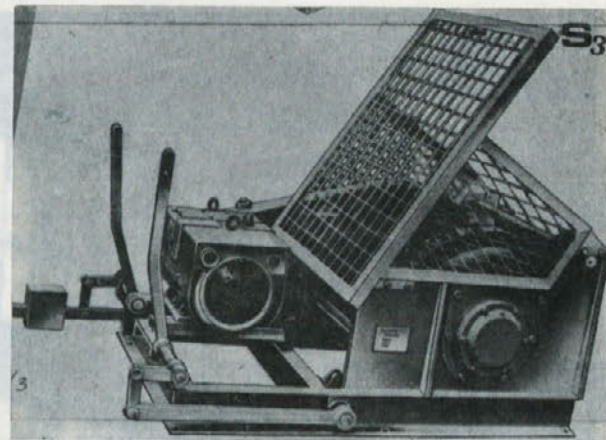
Zaradi primanjkovanja ustreznega strokovnega kadra smo bili primorani, da si le-tega sami izobražujemo. Zato smo dali veliko poudarka tudi prekvalifikaciji jamskih invalidov. Interno priučevanje, pridobivanje polkvalifikacij, kvalifikacij in visokih kvalifikacij pa je postala redna oblika izobraževanja. Iz našega lastnega delavskega kadra so prihajali tudi prvi tehniki, pozneje pa še inženirji.

ZAČETEK SERIJSKE PROIZVODNJE

Z mehaniziranjem jame so naraščale potrebe po remontnih delih, ki so že zaradi obsega prehajala iz kosovnih v serijska in se sčasoma skoraj v celoti prenesla iz jame v naš obrat, zlasti popravila transportne opreme in opreme za podgrado.

V celoti smo začeli izdelovati stojke, stropnike, gumi in verižne transporterje ter ostalo opremo, ki je bila prej povsem vezana na uvoz in sodelovanje z EMO Celjem, kovaško industrijo Zreče, tovarno verig Lesce, in druge.

V tem obdobju smo spet dogradili novo proiz-

vodno halo, v katero smo postavili poleg starih tudi precej novih strojev. V prostorih kovaške delavnice smo postavili novo 630-tonsko hidravlično in 160-tonsko ekscentrično stiskalnico. Poleg vključevanja novih obdelovalnih strojev v naš proizvodni proces smo napravili velik korak naprej tudi na področju varjenja. Danes imamo že naprave za uporabo novejših postopkov varjenja, kot varjenje v zaščiti plina CO₂ in avtomatsko varjenje pod praškom. Vsi ti novi stroji in naprave nam omogočajo uvajanje nove tehnologije.

PRILAGOJEVATI JE BILO TREBA TUDI ORGANIZACIJO DELA

Ves ta nagel razvoj elektrostrojnega obrata je seveda zahteval tudi ustrezno organizacijo dela - tako priprave in kontrole, kakor tudi same proizvodnje. Mislim, da smo v tem pogledu dosegli že zadovoljive uspehe - kljub temu, da se nismo mogli naslanjati na izkušnje v drugih podjetjih, in sicer zaradi naše karakteristične dejavnosti, ki je bila v glavnem razvejana v tri smeri - v remontno, proizvodnjo nove opreme in inštalatersko dejavnost.

Vseskozi je bil dan glavni poudarek remontni dejavnosti. Potrebe na tem področju so bile iz leta v leto večje. V tem pogledu seveda velja isto tudi za izdelavo nove opreme in za inštalatersko dejavnost. Na splošno velja, da so potrebe ves čas hitreje naraščale, kot pa so se širile zmogljivosti elektrostrojnega obrata.

S študijem in uvajanjem novih jamskih odkopnih metod, so se dejavnostim elektrostrojnega obrata odprle nove smeri in mu nalagale nove obveznosti. Strojne delavnice so prehajale že v kategorijo delavnic za izdelavo težje opreme, za kar pa delno že imamo tudi ustrezno opremo in transportna sredstva.

KOOPERACIJA IN PRODOR NAVZVEN

Zaradi vse večjih potreb osnovne proizvodnje in primanjkovanja ustreznega strokovnega kadra smo morali proizvodne kapacitete dopolnjevati z kooperacijskimi storitvami. Ko smo razvijali stike s podjetji, ki so se vključevala v našo dejavnost, pa smo tudi sami zanje opravljali kooperacijske storitve. Zato je bilo navezano poslovno sodelovanje v obojestransko korist na vseh področjih - tudi pri inštalaterski dejavnosti, kjer sodelujemo z mnogimi gradbe-

nimi podjetji.

Storitve kooperantov pa so lahko samo začasna rešitev in bi morale biti za nas le kratkoročnega interesa, če to sodelovanje ni zasnovano na obojestranski kooperaciji. Zaradi tega moramo stremeti za tem, da se naše lastne proizvodne kapacitete povečajo v taki meri, da nam bo možno zadovoljevati domače potrebe, kakor tudi potrebe tržišča.

Z uspehi osnovne proizvodnje so se v veliki meri afirmirali tudi izdelki oziroma oprema elektrostrojnega obrata, ki je vgrajena v jami. To nam je dalo možnosti za plasma naših tovrstnih izdelkov navzven. Tako je prišlo do izdelave in montaže transportne opreme za TEŠ III. Sledi-

idt, ki se kaže v tem, da za njihovo podporje izdelujemo osnove, stropnike in hidravlične cilindre /banane/.

Prvi uspeh smo dosegli tudi na področju izdelave napredovalnih strojev. Na osnovi načrtov konstrukcijskega biroja rudnika lignita Velenje smo izdelali prvi napredovalni stroj NS-45, ki je že na preizkušnji v jami.

IMAMO TUDI LASTNI RAZVOJNI ODDELEK

Na obratu imamo tudi lastni razvojni oddelek, katerega prvenstvena naloga je, da skrbi za

Leto	Stalež	Skupna realizacija
1969	212	24 561 238,14
1970	242	30 345 405,25
1971	293	50 220 301,81
1972	318	62 901 482,02
1973	331	75 825 774,90

ŠE TO!

Za leto 1974 imamo planirano skupno realizacijo v višini 93 437 981,00 din, ki naj bi jo dosegli s 380 zaposlenimi. Rezultati prvih treh mesecev kažejo, da - če bomo še naprej delali s takim tempom in razvijali kooperacijo v tolikšni meri, kot je razvita do sedaj - načrtovano realizacijo ne bo težko tudi preseči.

In kaj bomo še pripravili za naše glasilo?

Iz naših nadaljnjih prispevkov se bodo bralci Rudarja lahko podrobneje seznanili z delom elektrostrojnih obratov na področju kooperacije, inštalaterske dejavnosti in tehnologijo varjenja ter o njihovih proizvodnih perspektivah.

ing. Tone Ževart

Komentar k slikam na 6. strani

SLIKA 1 - Pogonski stroj PTE - 20

PTE-20 je enobobenski pogonski stroj za transportni trak, ki je prilagojen najtežjim jamskim pogojem. Izveden je kot samostojna pogonska enota, vgrajena v sklopu transporterja.

Trostopenjski reduktor tipa NC 610 omogoča s svojo izvedbo vgraditev elektromotorja in hidravlične sklopke pod podaljšek, s čimer pridobimo na izmerah. Transport materiala je možen po ravnini ali strmini od + 18° do - 14°.

SLIKA 2 - Pretočni drobilec DP - 2 x 22

Odkopavanja v rudnikih nakopičijo premog v velikih kosih, ki niso primerni za nadaljnji transport po jami. Tem težavam se izognemo na ta način, da vključimo v dvoveržni transporter PRETOČNI DROBILEC tipa DP - 2 x 22. Drobljenje premoga ta opravi s pomočjo vrtečih se udarnih rotorjev, ki sekaajo in drobijo material na verižnem transporterju.

Velikost drobljenja reguliramo tako, da podlagamo nihalno ogrodje. Če pride pod drobilni valj trši predmet, ublažijo udarec amortizerji, pri čemer se nihalno ogrodje dvigne.

SLIKA 3 - Vitelj PV - 15/22

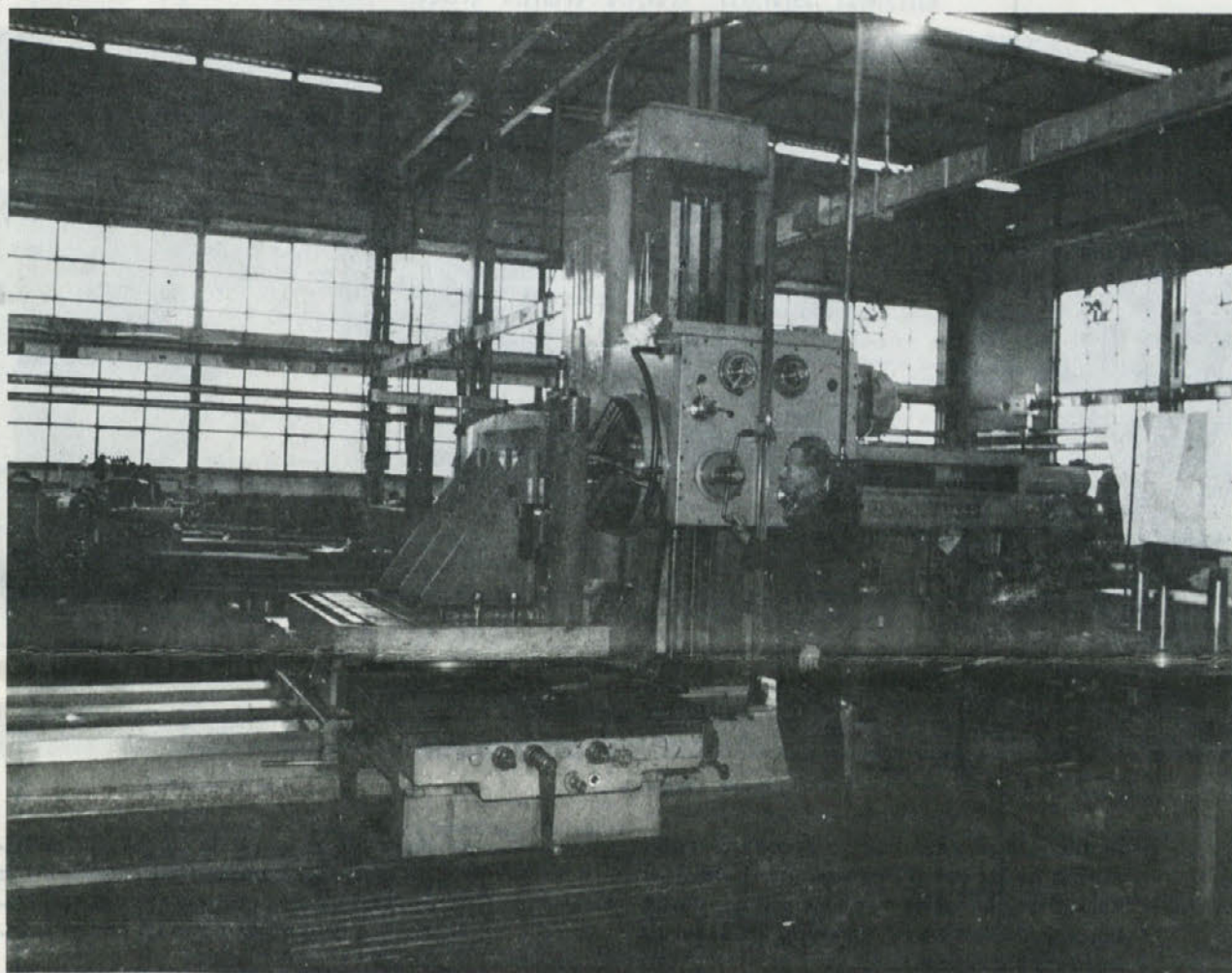
Vitelj PV - 15/22 je namenjen prevozu bremen po ravnini in strmini. Pogon je izveden s planetnimi zobniki, ki omogočajo v omejenem prostoru zahtevano prenosno razmerje. Na obodu zobatega kolesa z notranjim ozobljenjem je vgrajena tračna zavora.

Na obodu bobna je druga zavora, s katero zaviramo obešeno breme. Pri praznem teku vitla je zavora na bobnu zategnjena. Zateguje jo utež, ki visi na vrtljivi ročici. Istočasno je popuščena zavora na obodu zobatega kolesa z notranjim ozobljenjem.

Moč od elektromotorja na glavno gred vitla se prenaša z verigo in verižnimi kolesi.

Verižni prenos je zaščiten in namazan z oljem.

Delavca, ki opravlja z vitlom, ščiti močna pokončna zaščitna mreža proti pretrganju vrvi.

Iz ESO - Pri univerzalnem rezkalnem stroju, mehanična delavnica

la je izdelava in montaža strojne opreme, kakor tudi vseh vrst inštalacij v ETOL Celje in drugod. Na osnovi tehnične dokumentacije konstrukcijskega oddelka rudnika lignita Velenje je bila izdelana kompletno strojna in ostala oprema za proizvodnjo gradbenega materiala in nadkop Pesje.

Iz dosedanjih izkušenj lahko ugotavljamo, da so nekateri naši izdelki zanimivi za sorodno industrijo in rudarstvo v širšem prostoru, taki izdelki so na primer planetarni vitli, pretočni drobilci, kompletni gumi transporterji raznih širin, 150-tonske hidravlične stiskalnice, napredovalni stroj NS-45, motorni mešalci za injekcijski material in ostale vrste klasičnega in hidravličnega podporja.

Zavse naše proizvode nam izdeluje načrte konstrukcijski biro, v obratu samem pa izdelujemo načrte za izdelavo potrebnih orodij in naprav ter ostalo tehnološko dokumentacijo in projekte. Rekli bi lahko, da se s takim skupnim nastopom že bližamo inženiringu.

Elektrostrojni obrat sodeluje tudi pri uvajanju sodobne odkopne mehanizacije, recimo pri uvajanju hidravličnega podporja tipa OMKT, Salzgitter, OKP, Hydro Marelle in Hemscheidt. Rezultat tega je tudi sodelovanje s firmo Hemsche-

razvoj elektrostrojnega obrata. Ta trenutno pripravlja tudi vse, kar je potrebno za izgradnjo naših proizvodnih hal na novi lokaciji, ter perspektivni proizvodni program, ki bo hkrati tudi osnova za nabavo nove proizvodne opreme.

AKTUALNI PROBLEMI

Pri dosezanju naših nalog pa seveda ne manjka stalnih težav. Te nastajajo zaradi pomanjkanja ustreznih delovnih in deponijskih prostorov, primanjkovanja kvalificiranih delavcev, pa tudi zaradi pomanjkanja nekaterih vrst repromateriala. Veliko težav je tudi zaradi premalega glavnega skladišča, katerega površina se v zadnjih letih ni povečevala, čeprav se je promet materiala na veliko razrasel. Zaradi premalih razpoložljivih kapacitet avtoparka je problem tudi, kako zadostiti vsem našim potrebam po kamionskih prevozih.

Predno končam ta del informacije o ESO, naj navedem še nekaj števil, ki ponazarjajo razvoj naših dejavnosti, gledanih skozi doseženo realizacijo in stalež v zadnjih letih.

Nekatera področja uporabe računalnika v industrijskih podjetjih

Po znanem izreku "Ljudje naj mislijo, stroji naj delajo!" je postal računalnik marsikje zelo popularen, saj je prevzel nekreativno, zamudno in dolgočasno delo pri obdelavi podatkov in to delo opravlja natančneje od človeka. Problematika, ki se rešuje z računalnikom v industrijskih podjetjih, se močno razlikuje od problemov na univerzi, inštitutih, raziskovalnih ustanovah in raznih zavodih, sestoji pa predvsem iz:

- reševanja tehničnih problemov in
- obdelav v knjigovodstvih ter operativne priprave proizvodnje v širšem smislu.

Razmišljanje ob pojavu, da neko podjetje uspešno uporablja računalnik, v drugem podjetju pa enak računalnik ni zadovoljivo izkoriščen, privede do ugotovitve, da je za uporabo računalnika bistvenega pomena dober in daljnosežen koncept vodenja proizvodnje in s tem v zvezi potreba po skladnem delovanju pomožnih služb. V pripravi proizvodnje se v delovnem okolju, ki stremi k boljši organiziranosti, večji urejenosti in produktivnosti njegovega dela, kmalu začuti potreba po kvalitetnih in pravočasnih podatkih ter avtomatiziranju nekaterih delovnih postopkov. V takih primerih je računalnik nepogrešljiv.

V nadaljnjem so na kratko opisane nekatere uporabne možnosti računalnika. Leta 1969 je bila izdelana anketa, ki je zajela 120 računskih centrov v Evropi in ki je pokazala, da je bila večina programske opreme napisana v centrih in da so pri večini centrov v uporabi programski paketi, ki jih dobavlja proizvajalec računalnika ali neodvisne softverske hiše.

Kaj lahko računalnik dela?

1. Poznavanje FORTRAN-a omogoča tehnikom, da nerutinske probleme, na katere naletijo pri svojem delu in ki zahtevajo mnogo računanja, samostojno rešijo z računalnikom. Možno je izračunavati rezultate za številne variante vhodnih podatkov in tako opraviti delo, ki bi se ga pri "peš" računanju morda niti ne lotili. Knjižica podprogramov papredstavlja pripomoček za enostaven način izračunavanja zahtevnejših matematičnih modelov.
2. Zelo velika je uporabnost računalnika v knjigovodstvu, kjer računalnik na podlagi razmera enostavnih vhodnih dokumentov opravlja logično kontrolo teh dokumentov, knjiženje, daje podatke za razne knjižne naloge in najraznovrstnejše informacije. Ta del obdelav je usmerjen v glavnem v preteklost, lahko pa dobimo tudi nekatere podatke, uporabne pri bodočih odločitvah.

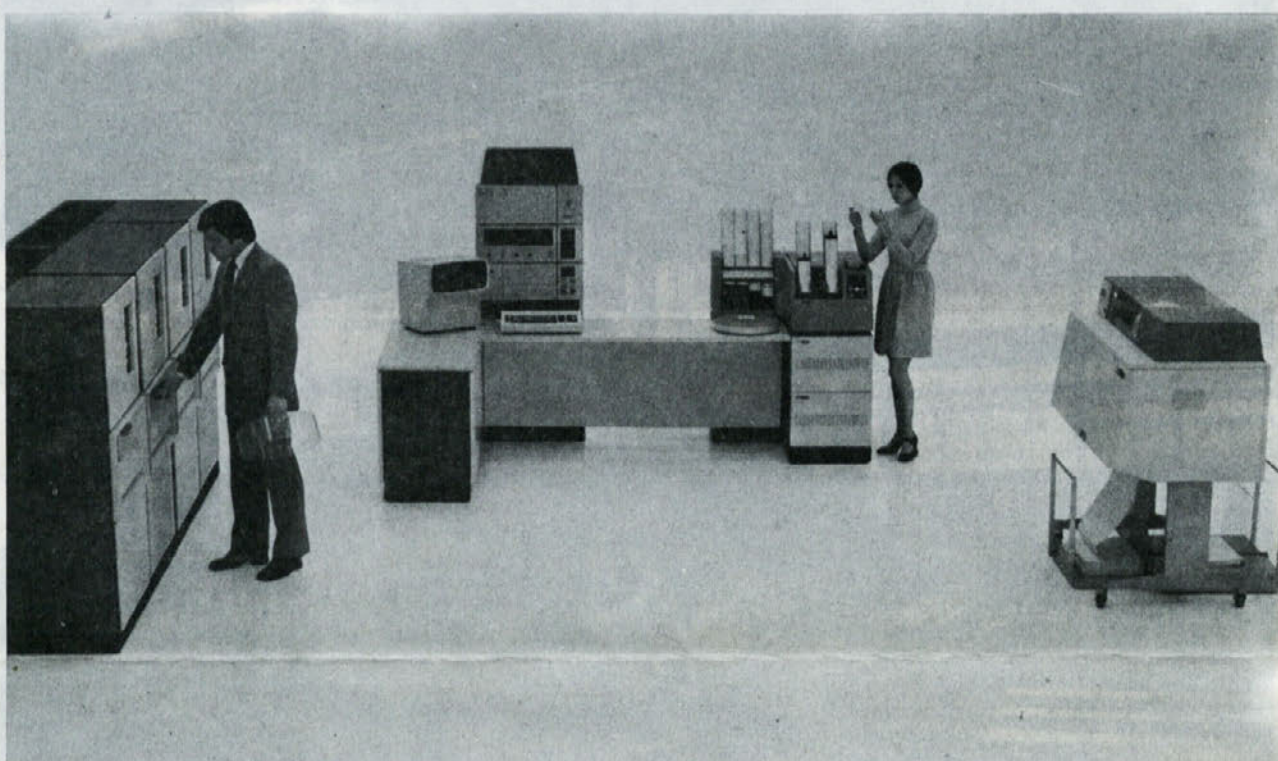
Sklop knjigovodskih obdelav vsebuje:

- materialno in blagovno knjigovodstvo s fakturiranjem,
- knjigovodstvo osebnih dohodkov /s pridruženim personalno evidenco/,
- knjigovodstvo osnovnih sredstev,
- knjigovodstvo kupcev - dobaviteljev,
- obračun delovnih nalogov /proizvodnja v

teku, izračun realizacije/, itd.

3. Pravo vrednost računalnika pokažejo obdelave, ki so usmerjene v prihodnost. Te metode, za katere obstajajo številni standardni programi, ki jih lahko dobimo skupaj z računalnikom, pomagajo človeku pri predvidevanju bodočih dogodkov in bi se brez računalnika zelo verjetno ne uporabljale, saj bi angažirale večje število ljudi.

- 3.1. Planiranje projektov s pomočjo tehnike mrežnega programiranja se uporablja na številnih področjih, kot npr. pri remontih, selitvah obratov, investicijskih delih, v ladjedelništvu, pri izdelavi prototipov, ipd. Pri tem gre za dela večjega obsega, ki se praktično ne ponavljajo, vključujejo pa veliko število medsebojno odvisnih del /aktivnosti/.

ki jih je med realizacijo projekta treba stalno nadzorovati in časovno usklajevati. Projekt lahko vsebuje raznovrstne aktivnosti, kot npr. nabavo, izdelavo, montažo, kooperacijo.

Osnova planiranja projekta je lista aktivnosti, na podlagi katere se nariše mrežni diagram projekta /primer slika 1/.

Računalnik IBM sistem-3 ima sklop programov za mrežno planiranje pod nazivom JAS-3 /Job Analysis System-3/. Sistem lahko obdeluje hkrati do 5 500 aktivnosti za projekte, ki trajajo do 5 let. Programi omogočajo hiter izračun in prikaz kritične poti v projektu, izračun časovne rezerve ter prvi možni pričetek in zadnji možni konec vsake aktivnosti. V sistem se lahko vnašajo zahtevani datumi dovršitve katerekoli aktivnosti, ki nato pri izračunu vplivajo na časovno rezervo. Povratne informacije o napredovanju projekta omogočajo ažuren pregled stanja in sprememb v projektu.

JAS-3 daje razne preglede nad zaporedjem aktivnosti, prikaže kritično pot, potrebne in uporabljene kapacitete ter omogoča dostop do podatkov uporabnika, ki si lahko sam izdela posebna poročila.

Primerki poročil so podani na slikah 2 in 3.

Aktivnosti so lahko nosilci stroškov, pri investicijskih projektih pa se lahko stroški vežejo na nosilce investicij.

- 3.2. Zelo uspešno uporabo računalnika zasledimo v nekaterih podjetjih končnih

izdelkov, ki uporabljajo pakete programov za planiranje in vodenje proizvodnje. Tak integriran sistem obdelave podatkov IBM se imenuje PICS /Production Information and Control System/. Osnova sistema je banka podatkov, ki vsebuje podatke o vsakem izdelku v sklopu, materialu; nadalje podatke o strukturi izdelka, sklopa /kosovnice/; podatke o tehnoloških postopkih in podatke o delovnih mestih.

Sistem PICS je sestavljen iz naslednjih modulnih programov:

- a/ Kosovnični procesor vzdržuje gornjo osnovno banko podatkov in izpisuje kosovnice.
- b/ Vodenje zalog daje podatke o stanju zalog, potreb in naročil.

- c/ Napoved prodaje je modul, ki analizira gibanje prodaje v preteklosti in posreduje naslednjemu modulu podatke o predvideni prodaji končnih izdelkov v bodočnosti.

- d/ Modul planiranje potreb skupaj z modulom vodenje zalog določi neto potrebe po materialih in sklopih ter obdobja in datume, ko morajo biti materiali in sklopi na razpolago. Podatke posreduje naslednjemu modulu.

- e/ Modul nabava določi dobavitelja in izda ustrezne dokumente.

- f/ Modul planiranje kapacitet predvidi eventualno pomanjkanje kapacitet strojev in delovne sile, določi datum začetka proizvodnje in izdaja delovne naloge za posamezna delovna mesta v določenih časovnih obdobjih.

- g/ Modul terminiranje operacij prevzame odprte delovne naloge in opravi detajlno terminiranje operacij na delovnem mestu. Operacijam priredi prioritete.

- h/ Modul spremljanje proizvodnje tiska delovno dokumentacijo, dela pregled odprtih delovnih nalogov ter operacij in omogoča izračun OD, obračun DN.

Shema delovanja sistema PICS je prikazana na sliki 4.

Sistem PICS je moč postopno uvajati.

- 3.3. Ena od tehnik, ki se pogosto uporablja v operacijskih raziskavah /operacijske raziskave so ekonomska panoga, ki

Slika 2

TIME STATUS LISTING

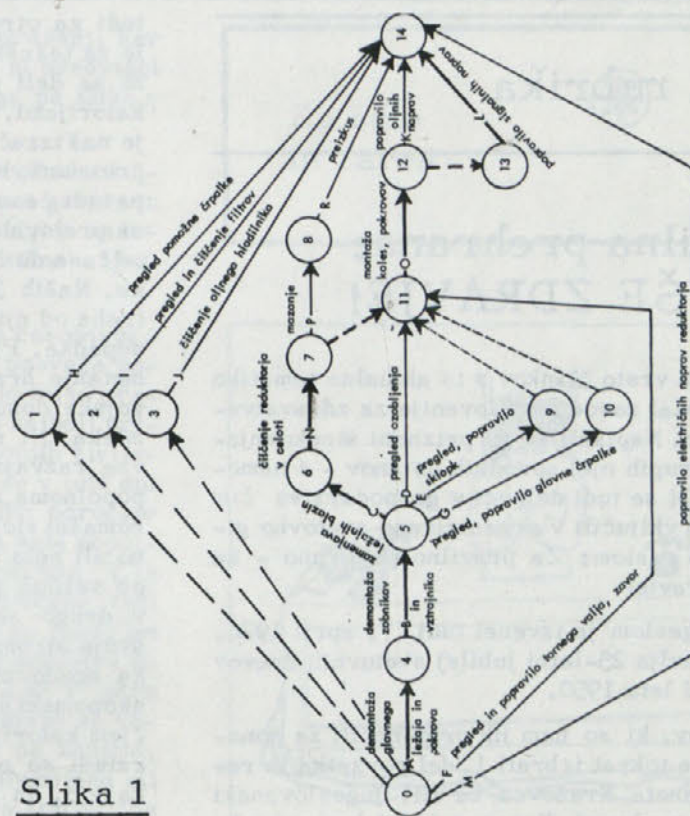
Slika 2

SORTED BY A- ES,LF,

PAGED BY SUBNET

SUBNET SAMPLE18 SCHEDULE FOR CONSTRUCTION OF A HOUSE

WORK ITEM	DUAN	TOTAL FLOAT	EARLY START	LATE START	EARLY FINISH	LATE FINISH	DESCRIPTION
10001			03/01/72	03/01/72	03/01/72	03/01/72	START CONSTRUCTION
10102	5		03/01/72	03/01/72	03/07/72	03/07/72	SITE PREPARATION
10203	10		03/06/72	03/08/72	03/21/72	03/21/72	FOUNDATION
10304	10		03/22/72	03/22/72	04/05/72	04/05/72	FRAMING
10405	3		04/06/72	04/06/72	04/10/72	04/10/72	ROOFING
10510	6		04/11/72	04/11/72	04/13/72	04/16/72	ELECTRICAL WIRING
10512	12	1	04/11/72	04/12/72	04/26/72	04/27/72	INSTALL PLUMBING
10506	4	14	04/11/72	05/01/72	04/11/72	05/04/72	WINDOWS AND DOORS
10607	5	14	04/17/72	05/05/72	04/21/72	05/11/72	EXTERIOR SIDING
11619	2		04/19/72	04/19/72	04/20/72	04/20/72	INSTALL INSULATION
11920	10		04/21/72	04/21/72	05/04/72	05/04/72	INTERIOR WALLS
10222	4	14	04/24/72	05/12/72	04/27/72	05/17/72	GRADING
19708	3	19	04/24/72	05/19/72	04/26/72	05/23/72	EXTERIOR STAIRS
11213	4	1	04/27/72	04/28/72	05/02/72	05/03/72	PLUMBING FIXTURES
19629	1	19	04/27/72	05/24/72	04/27/72	05/24/72	OUTSIDE RAILING
12223	3	14	04/28/72	05/16/72	05/02/72	05/22/72	DRIVEWAY
10910	5	19	04/28/72	05/25/72	05/04/72	06/01/72	OUTSIDE PAINTING
11314	1	1	05/03/72	05/04/72	05/03/72	05/04/72	PLUMBING INSPECTION
12310	7	14	05/03/72	05/23/72	05/11/72	06/01/72	LANDSCAPING
11415	4	1	05/04/72	05/05/72	05/09/72	05/10/72	TILL BATHS
12121	3		05/05/72	05/05/72	05/09/72	05/09/72	ELECTRICAL FIXTURES
12115	1		05/10/72	05/10/72	05/10/72	05/10/72	ELECTRICAL INSPECTION
11516	3		05/11/72	05/11/72	05/15/72	05/15/72	KITCHEN CABINETS
11617	5		05/16/72	05/16/72	05/22/72	05/22/72	FLOORING
11710	7		05/23/72	05/23/72	06/01/72	06/01/72	INTERIOR PAINTING
11011	3		06/02/72	06/02/72	06/06/72	06/06/72	CLEANUP
11124			06/07/72	06/07/72	06/07/72	06/07/72	COMPLETE CONSTRUCTION

Slika 1

▷ išče optimalna stanja ali gibanja v fizikalnih procesih/, je linearno programiranje. Računalnik izračuna maksimum /minimum/ funkcije cilja po funkcijah zvezit:

$$f_c = \sum_{j=1}^n c_j \cdot x_j ; \text{ za področje, ki je omejeno s sistemom pogojev /omejitvev/;}$$

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} \cdot x_j \leq a_{io}, \text{ ipd.}$$

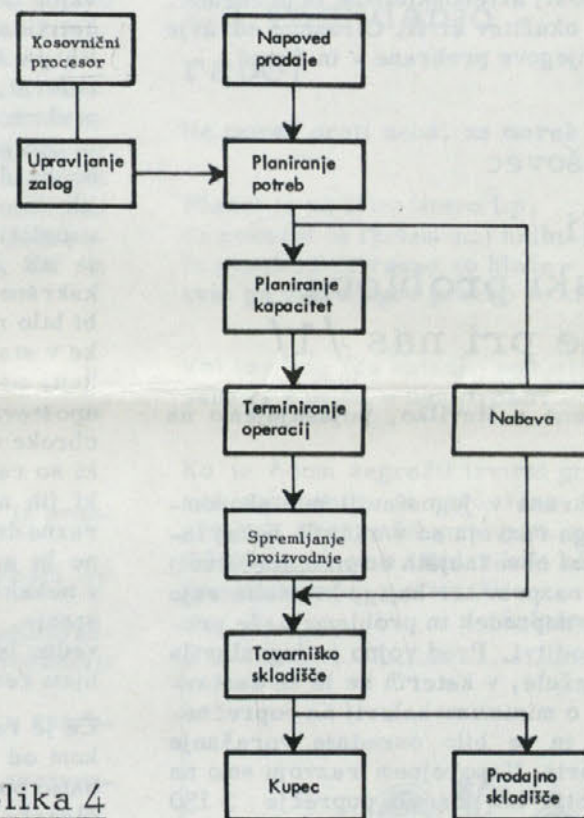
Funkcija cilja predstavlja skupaj s pogoji linearni model, npr. proizvodnega procesa. Rešitev takega problema je lahko optimalni asortiment v danih pogojih.

Ker v realnosti često ni linearne odvisnosti, so včasih taki modeli nezanesljivi. V preprostejših primerih je možno rešiti probleme tudi z nelinearnim programiranjem.

3.4. V visoko avtomatiziranih strojnih tovarnah, valjarnah, tovarnah avtomobilov, v naftni, kemični industriji, v elektrogospodarstvu in drugod vodi delovanje večjega števila strojev ali procesa računalnik.

Pri avtomatizirani proizvodnji strojnih delov se v zunanji spomin računalnika prenesejo geometrične oblike obdelovalencev, aproksimirane s prostorskimi koordinatami opornih točk. Računalnik posreduje točke interpolatorju /stalno programiranemu računalniku, ki interpolira poti med opornimi točkami/, ki neposredno vpliva na gonilne elemente podajalnega sistema. Povratne informacije o dimenzijah obdelovalencev vplivajo na njegovo nadaljnjo obdelavo, zamenjavo orodja, regulacijo prenosa obdelovalencev ipd. Shematski prikaz numerično krmiljenega obdelovalnega sistema je na sliki 5.

Jaril Lavrenčič, dipl.ing.,
vodja oddelka AOP

Slika 4

Slika 3

Slika 3

TIME STATUS LISTING

SORTED BY A- ES,

PAGED BY SUBNET

SUBNET SUBNET B BUILD CHANNEL TUNNEL AND TERMINAL II

PAED EVENT	SUCC EVENT	M F	H DURN	TOTAL FLOAT	EARLY START	LATE START	EARLY FINISH	LATE FINISH	DEPT	DESCRIPTION
R1	E1	S	3D	23H	08JUL72	31OCT72	10JUL72	02NOV72		TIME DELAY
R1	T3	S	6D	11H	08JUL72	01SEP72	13JUL72	04SEP72		TIME DELAY
R1	L4	S	6H	62D	10JUL72	12OCT72	11SEP72	12OCT72	PA	PRODUCE RAILS
E1	L4	S	5H	76D	11JUL72	03NOV72	14AUG72	12DEC72	LP	LAY TUNNEL RAILS
S1	S2	S	3H	17D	17JUL72	09AUG72	04AUG72	05SEP72	FS	SET UP STOCK PRODUCTION
S2	P4	S	12H	11D	15AUG72	07SEP72	16NOV72	05DEC72	PA	PRODUCE STOCK
E2	T3	S	3D		01SEP72	01SEP72	05SEP72	06SEP72		TIME DELAY
E2	T4	S	6H	43D	01SEP72	03NOV72	13OCT72	19OCT72	PA	PRODUCE TERMINAL EQUIPMENT
T3	T4	A	3H	11H	07SEP72	24NOV72	27SEP72	19OCT72	LP	LAY TERMINAL RAILS
T3	T4	T	14H		07SEP72	07SEP72	19OCT72	19OCT72	LP	BUILD TERMINAL
L4	M4	S	2H	62D	12SEP72	13OCT72	25SEP72	27OCT72	TC	TEST TUNNEL SYSTEM
P4	M4	S	3H	11D	17NOV72	06DEC72	11DEC72	27OCT72	TC	TEST ROLLING STOCK
T4	M4	S	1H		20DEC72	20DEC72	27OCT72	27OCT72	TC	TEST TERMINAL
M4	END		2D		28DEC72	28DEC72	29DEC72	29DEC72	TC	FINAL OVERALL TEST

BAR CHART

PAGE 01

SORTED BY A- FLOAT,

PAGED BY SUBNET

SUBNET SUBNET B BUILD CHANNEL TUNNEL AND TERMINAL II

EACH POSN REPRESENTS 1 WEEK										
PAED EVENT	SUCC EVENT	M F	H DURN	A	COMPLETE INCOMPLETE	C	CRITICAL FLOAT	I	I	
E2	T3	S	1		CC	.	.	.	1	
M4	END		1		.	CC	.	.	1	
T4	M4		1		.	.	.	.	1	
T3	T4	T	1		CCCCCCCCCCCCCCCC	.	.	.	1	
P4	M4		1		*****	.	.	.	1	
S2	P4		1		*****	.	.	.	1	
S1	S2	S	1		*****	.	.	.	1	
E2	T4		1		*****	.	.	.	1	
T3	T4	R	1		*****	.	.	.	1	
R1	T3	S	1		*****	.	.	.	1	
L4	M4		1		*****	.	.	.	1	
R1	L4	S	1		*****	.	.	.	1	
E1	L4	S	1		*****	.	.	.	1	
R1	E1	S	1		*****	.	.	.	1	
					25SEP72	18DEC72	12MAR73	04JUN73	27AUG73	19NOV73

RESOURCE REQUIREMENT LISTING

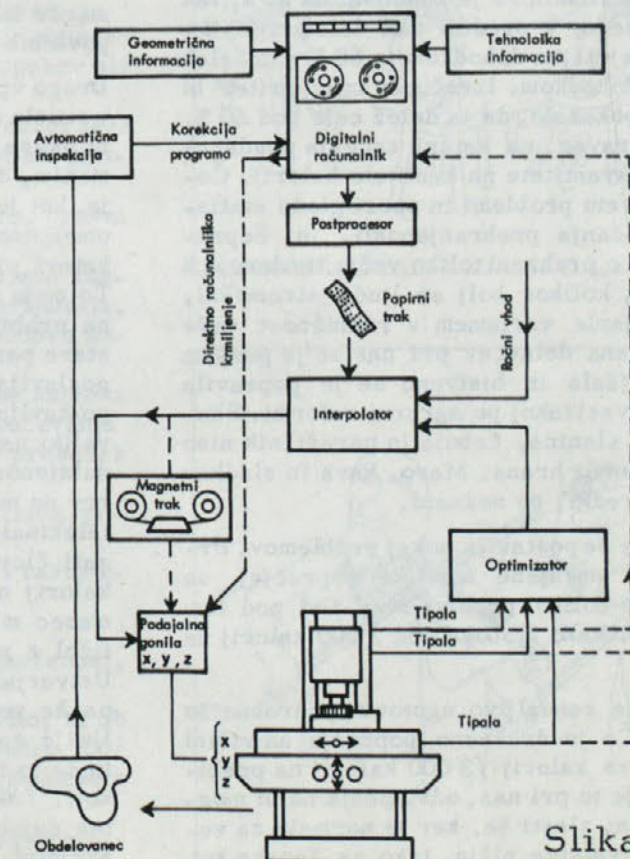
PAGE 01

SORTED BY A- PAED,SUCC

PAGED BY SUBNET

SUBNET SUBNET B BUILD CHANNEL TUNNEL AND TERMINAL II

PAED EVENT	SUCC EVENT	M F	H DURN	TOTAL FLOAT	EARLY START	EARLY FINISH	RES-1 NEEDED	RES-2 NEEDED	RES-3 NEEDED	RES-4 NEEDED	ACTUAL COST	EST. COST
E1	L4	S	5H	76D	11JUL72	14AUG72	05-002	07-016			0	1,800
E2	T3	S	3D		01SEP72	06SEP72					0	0
E2	T4	S	6H	43D	01SEP72	13OCT72	05-002	07-006	09-002		0	1,620
L4	M4	S	2H	62D	12SEP72	25SEP72	08-003	08-001			0	305
M4	END		2D		20DEC72	27DEC72	08-004	08-001			0	80
P4	M4	S	3H	11D	17NOV72	11DEC72	08-002				0	180
R1	T3	S	3D		08JUL72	13JUL72					0	0
R1	L4	S	6H	62D	10JUL72	11SEP72	05-001	06-001	07-006		0	1,475
R1	T				08JUL72	13JUL72					0	0
S1	S2	S	3H	17D	17JUL72	09AUG72	04-006	05-001	06-002	07-005	0	1,065
S2	P4	S	12H	11D	15AUG72	16NOV72	05-001	07-008	09-001		0	3,460
T3	T4	R	3H	11H	07SEP72	27SEP72	05-001	07-010			0	715
T3	T4	T	14H		07SEP72	19OCT72	05-004	10-003	11-002	12-004	0	6,300
T4	M4		1H		20DEC72	27DEC72	08-002	06-001			0	120

Slika 5

Nova rubrika

Pravilna prehrana: BOLJŠE ZDRAVJE!

Gradivo za vrsto člankov s to aktualno tematiko nam je poslal zavod SR Slovenije za zdravstveno varstvo. Napisali so jih priznani strokovnjaki te in drugih njej sorodnih ustanov - z namenom, da bi se tudi delavci v gospodarstvu čim uspešneje vključili v organizirano svetovno gibanje pod geslom: Za pravilno prehrano - za boljše zdravje!

Pod tem geslom je izvenel tudi 7. april 1974, ki predstavlja 25-letni jubilej svetovnih dnevov zdravja od leta 1950.

Od člankov, ki so nam jih priporočili za ponatis, smo za tokrat izbrali 1. del povzetka iz referata Staneta Krašovca za III. jugoslovanski kongres o prehrani. Kongres je bil lani v Ljubljani. Za prihodnje številke Rudarja pa imamo na izbiro še sestavke, kot so: Prehrana in zdravje, Debelost, arterioskleroza in prehrana, Mikrobiološka okužitev živil, Otrokovo zdravje je odvisno od njegove prehrane - in druge.

Stane Krašovec

Današnji ekonomski problemi prehrane pri nas /1/

/Tujke, označene s številko, pojasnjujemo na koncu članka/

O razvoju prehrane v Jugoslaviji in o ekonomskih pogojih tega razvoja so v zadnjih nekaj letih napisali ducat obsežnejših empiričnih¹ študij in teoretičnih razprav ter knjig, ki analizirajo in pojasnjujejo napredek in probleme naše prehrane po osvoboditvi. Pred vojno je Jugoslavija spadala med dežele, v katerih se je še zastavljalo vprašanje o minimumu kalorij na prebivalca in je bilo osrednje vprašanje kvantiteta² kalorij. V povojnem razvoju smo na koncu šestdesetih let dosegli poprečje 3 150 kalorij na prebivalca, kar je vsekakor velik doseg, čeprav posledica velikih sprememb v dohodku in njegovi delitvi. Delež izdatkov za prehrano v življenjskih stroških se je zmanjšal na 40 %, tako da smo sedaj v sredini med deležem 20 % v deželah z najvišjim dohodkom in 60 % v deželah z najnižjim dohodkom. Izračunavanje paritet³ bi morda celo pokazalo, da je delež celo pod 40 %. To je tista raven, na kateri začenja poudarek prehajati s kvantitete na kvaliteto kalorij. Čeprav so v svetu problemi in spori glede statističnega določanja prehranjenosti, in čeprav imajo ankete o prehrani toliko večjo tendenco⁴ k pristranosti, kolikor bolj so ljudje siromašni, osebno vendarle verjamem v resničnost naše številke. Hrana delavcev pri nas se je povsem očitno izboljšala in bistveno se je popravila prehrana na vasi takoj po agrarni reformi. Skuta, koruza, slanina, čebula in paradižnik niso več edina dnevna hrana. Meso, kava in sladkor niso več ne redki, ne neznani.

Kljub temu pa se postavlja nekaj problemov. Prvič: Ker so omenjene številke poprečje, se sprašujemo, koliko prebivalstva živi pod tem poprečjem in kako globoko pod 3 000 kalorij na osebo?

Zelo težko je zanesljivo ugotoviti podrobnejšo strukturo. Če je družbeno poprečje na višini normalne doze kalorij /3 000 kalorij na prebivalca/, kot je to pri nas, odstopanja ne bi mogla biti velika, zlasti še, ker je normala za velik del prebivalstva nižja, tako za ženske kot

tudi za otroke in stare ljudi, in je mnogo višja le za težake delavce. Težko si je zamisliti, da bi se deli prebivalstva nadpoprečno polnili s kalorijami, saj je to fiziološko nemogoče, ali pa je naš izračun poprečja napačen in bi bilo treba preiskati, kaj pojedemo od naše hrane tuji turisti, patudi česa ne potrošijo pri nas tisti naši "stalni prebivalci", ki začasno delajo v tujini in se od časa do časa vračajo na počitnice in na obiske. Naših 3 150 kalorij je mišljenih bruto in je treba od njih odšteti kuhinjski odpadki in druge odpadke. Presežek nad poprečjem vsebuje tudi metanje hrane proč in tisto, kar pojedemo prave vojske domačih živali, in sicer celo mesa in mleka. Ni redkost, da so nekateri otroci nad vse razvajeni in da nočejo jesti vseh jedi. Ni popolnoma jasen položaj tistih na poprečju. Siromašni sloji zelo pogosto celo leto jedo skromno ali zelo skromno, čeprav ne na robu lakote, ob velikih praznikih in praznovanjih pa padajo v drugo skrajnost, da bi s tem kompenzirali svoje siromaštvo - pojav, ki je star kot človeška zgodovina. Po referatu tov. Božičevića v ekonomski sekciji naj bi potrošnikov pod poprečjem kalorij ne bilo tako malo. V navedeni literaturi so omenjena izračunavanja paritet, ki kažejo, da bi pogosto morala delati dva člana družine, da bi lahko zagotovila normalno celotno potrošnjo štiričlanske družine. Število mešanih gospodinjstev /poljedelskih - nepoljedelskih/ je pri nas resnično visoko, t.j. približno četrtnina vseh gospodinjstev, v nekaterih predelih pa še mnogo višje. V času, ko sem pisal ta referat, nisem imel natančne celotne slike o prehrani prebivalstva pod poprečjem dohodka in pod poprečjem kalorij, kajti bogato statistično gradivo, ki so ga zbrale različne ankete in jih dajejo različne družbene službe, bodisi ni v celoti obdelano ali ni preračunano na kalorije ali ni objavljeno v podrobnih grupacijah, kakršne bi bile potrebne za takšno analizo. Tu bi bilo namreč resnično treba upoštevati razlike v starostni in spolni strukturi prebivalstva, kajti potrebe po kalorijah niso enake za vse; upoštevati bi bilo treba tudi razne dopolnilne obroke v delovnih organizacijah in zunaj doma, ki so registrirani ali pa tudi ne, pa tudi živila, ki jih ne navaja nobena statistika, in naposled razne drobnarije od gob do kostanja, ki jih sploh ne bi smeli računati v redno prehrano, temveč v nekakšno pomoč. Če hočem ugotoviti trenutno stanje, imam še to težavo, da statistični viri vedno bolj ali manj zaostajajo za trenutnim stanjem cen in dohodkov.

Če je račun pokazal, da lahko delavec z dohodkom od 1 800 do 1 900 dinarjev na mesec kupi samo polovico normalne celotne potrošnje štiričlanske družine pri cenah iz leta 1972, potem lahko samo domnevamo, kako se prehranjujejo tisti delavci, ki prejemajo manj od 1 600 dinarjev na mesec. Takih pa je bilo v Sloveniji v marcu in septembru 1972. leta 40 % od vseh zaposlenih delavcev v družbenem sektorju.

Drugo vprašanje, vprašanje kvalitete prehrane v smislu njene pravilne strukture, ne pa v smislu okusa, je pri nas mnogo bolj aktualno in zato menim, da bi ga bilo treba načeti mnogo resneje, kot je bilo to storjeno doslej. Kot je bilo že omenjeno, smo že prešli razvojno točko, na kateri preneha boj samo za kvantiteto kalorij. To mejo smo presegli, ko je povprečni dohodek na prebivalca presegel 250 dolarjev /gre za stare paritete/, še bolj pa po 500 dolarjih. Jugoslavija je socialistična dežela, v kateri se postavljajo pred naše samoupravno prebivalstvo veliki napor, da bi bistveno dvignili našo produktivnost in ekonomiko nasploh. Takšnih naporov ne more zdržati in takšnega množičnega intelektualnega ustvarjalnega zagona ne more kazati človek, ki sicer prejema zadosti skupnih kalorij na dan, toda tako, da ves teden in ves mesec mlati samo kruh, sir, krompir, zelje, fižol z malo slanino, čebule in paradižnika. Ustvarjalec ne more in ne sme biti top. Pri nas pa še vedno obstajajo ruralni⁵ predeli, kjer ljudje samo od časa do časa pojedemo malo mesa, in še to iz konzerve, solate in zelenjave pa nikoli. Takšen primer je Kordun. Tu ne omenjam teh dejstev kot politično vprašanje v boju proti socialni diferenciaciji, temveč jih omenjam kot

ekonomsko vprašanje dviga delovne sposobnosti našega samoupravnega človeka. Hkrati ponavljam; ne gre za lakoto, ne gre za to, da človek lahko stoji na nogah, temveč za kvaliteto prehrane ter za to, kako človek stoji na nogah in kako mu dela glava.

Naša potrošnja kalorij živalskega izvora na prebivalca je bila v poprečju od leta 1966 do 1970 ena petina ali 19,4 %. To je bolje, kot je bilo nekdanj, vendar še vedno malo v primerjavi z razvitimi deželami, v katerih je poprečje dvakrat tolikšno, v Ameriki in Oceaniji pa celo presega 55 % in 60 %. V potrošnji beljakovin je pri nas samo ena četrtnina živalskega izvora. To so zelo nizke številke, ki kažejo, da v fazi kvalitativnega izboljšanja kalorij nismo mnogo napredovali.

V letih 1971 in 1972 je nastal težak položaj v preskrbi z mesom, zato se lahko vprašamo, ali sploh še veljajo ta poprečja o eni petini kalorij živalskega izvora in eni četrtnini beljakovin živalskega izvora na prebivalca, oziroma koliko se je stanje poslabšalo in so se ljudje vrnili od mesa h kruhu in krompirju. Informacije Statističnega letopisa kažejo, da se je v zadnjih 10 letih produkcija žit povečala za 55 %, fond goveda pa zmanjšal za 13 %, ovac za 25 %, povečal se je edinolefond svinj in perutnine, vendar pa ne prihaja vse na tržišče. V popolnem soglasju s to splošno sliko za Jugoslavijo kažejo podatki za Beograd, to je, občutno povečanje po-

SOLIDARNOST

PRIJATELJSTVO ČLOVEČNOST

trošnje kruha in ustrezen upad potrošnje mesa, mleka in zelenjave.

Pojavila so se različna pojasnila za zaostajanje v kvaliteti. Dr. Štahan ga pojasnjuje v svoji analizi v omenjenem zborniku z naslednjimi vzroki:

- 1/ Premajhna produkcija kvalitetnejših artiklov in s tem v zvezi sorazmerno visoke cene ob hkrativem povpraševanju, zlasti še zaradi povečanja nepoljedelskega prebivalstva, sprašujem se, ali ne bi tu dodali še dohodek, ki prihaja z nakazil delavcev v tujini.
- 2/ Stremljenje prebivalstva po večji nabavi trajnih potrošniških dobrin in avtomobilov. To se vsekakor ne nanaša na vse prebivalstvo, temveč /kot bi lahko sklepali po anketi o potrošnji iz leta 1968/ na skupine nad tedanjimi 200 000 starimi dinarji na mesec, ki so sestavljale slabo tretjino delavskih družin ali petino vseh gospodinjstev.

Tu ne moremo razpravljati, od kod ta potrošniška psihoza⁷, temveč jo samo ugotavljamo. Dr. Šoštaric sklepa v isti publikaciji, da prebivalstvo na današnji stopnji razvoja Jugoslavije praviloma varčuje pri hrani, da bi si lahko kupilo prestižne⁸ predmete zaradi demonstracijskega⁹ učinka, kot pravimo ekonomisti, ali pa

zaradi statusnega¹⁰ simbola¹¹, kakor pravijo sociologi. Prebivalstvo najlažje varčuje pri hrani in toliko težje varčuje pri drugih predmetih, kolikor večji je delež hrane v življenjskih stroških. Seveda pa ima to hude posledice, kar nam mnogo bolj avtoritativno kot anketa o potrošnji pokažejo klinične raziskave.

Menim, da je treba motnje, ki jih kažejo raziskave pri nas, pripisati v prvi vrsti kvaliteti prehrane; in če absolutna višina kalorij ne zadostuje, potem celo tiste skromne beljakovine izgubijo svojo zaščitno funkcijo in namesto tega dajejo organizmu primanjkljaj energije. Po poročilu, ki sem ga dobil od republiškega zavoda za zdravstveno varstvo v Zagrebu, klasične klinične oblike živilskih deficitarnih bolezni v naši državi niso več pomemben problem narodnega zdravja, temveč se neustrezna prehrana bolj pogosto kaže v bolj milih oblikah, na tako imenovani subklinični¹² ravni, s spremembami biokemijskimi spremembami. Med najpogostejšimi živilskimi deficitarnimi¹³ v prehrani se pojavlja pomanjkanje vitamina B₂, vitamina C, vitamina D, vitamina A, kalcija in železa in pa pomanjkanje nekaterih bistvenih aminokislin zaradi premajhne potrošnje kvalitetnih beljakovin živalskega izvora. Od populacijskih¹⁴ skupin, za katere so najbolj značilni deficit v prehrani, je treba posebej naštet predšolske in šolske otroke, industrijske delavce in predvsem delavce, ki se

tem, da ne preiskuje omenjenih vprašanj, ker nihče ni zahteval takih anket niti ni predvidel proračuna zanje. Prav zaradi tega pa slika v javnosti ni popolna:

Prvič - Vsa naša poročila v sredstvih množičnega obveščanja, hkrati s političnimi govori in poročili so pogosto navajala poprečje, zane-marjajo pa tisto, kar je najbolj kritično - ljudi pod poprečjem.

Drugič - Naše poročanje v dnevnem časopisu o cenah in življenjskih stroških ne posveča pozornosti tistim slojem, ki imajo najmanjše prejemke in jih sleherno povišanje cen najbolj prizadene. Naš tisk mnogo piše o celotnih življenjskih stroških in ugotavlja, da so se v letu dni zvišali za 5, 10 ali celo 15 %. Tako poročajo tudi druge dežele, in to je samo na sebi popolnoma umestno. Toda to ne more biti vse. V te splošne življenjske stroške so vključene tudi stvari, ki jih človek kupuje enkrat na deset let ali celo le enkrat v življenju; od pohištva do kolesa itd., stvari, ki se ne dražijo z istim tempom kot živila oz. stvari, za katere se večina prebivalstva morda nekaj let ne zanima, ker jih že ima, ker je z njimi že opremljena ali pa lahko s to opremo počaka. Naša statistična služba pa vendarle diferencira izdatke po času potrošnje.

Pravilno bi bilo, da bi tisk diferenciral pojave in posebej analiziral indeks¹⁸ cen tistih živil, ki si jih mora človek nujno kupovati vsak dan, kot so npr. kruh, meso, mleko, krompir, morda tudi cene obrokov v gostilnah in v družbeni prehrani. V takem primeru bi se podražitev pokazala ne za 10 ali 15 %, temveč za 50, in 100 % in javnost bi bila pravočasno opozorjena in mobilizirana¹⁹. Toda tudi to še ne bi pokazalo, ali so se morda obroki zmanjšali, ali je meso v klobasah slabše ipd.

Še slovarček k članku!

- / 1/ empiričen - izkustven, izvirajoč iz praktične izkušnje
- / 2/ kvantiteta - količina, velikost stvari /ne glede na kakovost/
- / 3/ pariteta - enakost v pravicah, enakovrednost, v ekonomiji razmerje med vrednostjo različnih valut
- / 4/ tendenca - namera, težnja, smer v razvoju pojavov
- / 5/ kompenzirati - nadomestiti kaj, izravnati
- / 6/ ruralen - kmečki, podeželski, ki se tiče poljedelstva
- / 7/ psihoza - v medicini duševna bolezen, v psihologiji duševno stanje ali proces
- / 8/ prestižen - ki se tiče veljave, ugleda; vpliva, ki izvira iz položaja, uspehov ali drugih okoliščin
- / 9/ demonstracijski - ki se tiče nazornega prikazovanja, javnega izražanja ali izživljanja
- / 10/ status - stanje, položaj, razmere, pravni položaj
- / 11/ simbol - v stari Grčiji dogovorjeno znamenje za prepoznavanje gosta, prijatelja, sicer znamenje - podoba, prisposoda nečesa
- / 12/ subkliničen - verjetno, kar ne zahteva zahtevnejšega zdravljenja in proučevanja
- / 13/ deficit - izguba, primanjkljaj, presežek izdatkov nad dohodki
- / 14/ populacijski - ki se tiče prebivalstva, poseljenosti, obljudenosti
- / 15/ korelacija - medsebojna zveza ali razmerje med stvarmi, pojavi, pojmi
- / 16/ absentizem - odsotnost
- / 17/ implikacija - vključeno v kaj, obseženost, vštetost v čem
- / 18/ indeks - kazalec, znak - število, ki ob določeni primerjalni osnovi /navadno 100/ prikazuje kaka razmerja ali spremembe v pojavih
- / 19/ mobilizirati - spraviti v gibanje, pritegniti sile za izpolnitev nujne naloge

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

vas poziva, da se s svojim prispevkom pri družite akciji zbiranja pomoči za žrtve hu de lakote v Afriki.

Vse leto 1973 smo bili priče hudega položaja, v katerem so se znašli ljudje teh dežel, pomagali smo jim in želeli, da bi letošnje deževje njihov položaj izboljšalo. Žal se to ni zgodilo. Izgube živine in poljskih pridelkov so katastrofalne, lanska letina je, na primer v Nigru, dala le 25 % v običajnih letinah pridelanih pridelkov. Zato letošnje leto za te ljudi, ki danes zaradi lakote umirajo v več stotinah dnevno, še težje.

Moramo jim pomagati preživeti!

Denarni prispevek lahko nakažete na tekoči račun

50103-678-51579-RO RK Slovenije /za pomoč Afriki/

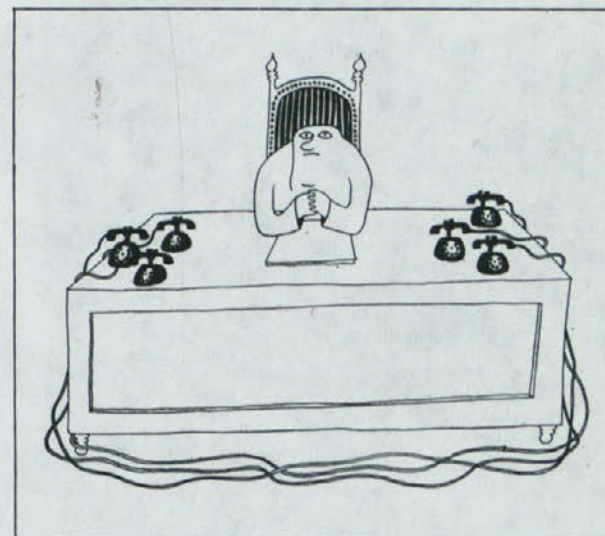
Za vaše sodelovanje in prispevek se vam vnaprej zahvaljujemo!

Ivo Majdič, predsednik RO RK Slovenije

selijo iz vasi v mesto, ter osebe v starejših starostnih skupinah. Poročilo nato obžaluje, da za sedaj še ni dovolj podatkov, na podlagi katerih bi "lahko ocenili velikost in pomen omenjenih motenj v prehrani. Znano je dejstvo, da neustrezna prehrana povzroča motnje v rasti in razvoju otrok in mladine, da zmanjšuje fizično in psihično zmogljivost in odpornost proti boleznim". Druge raziskave tega zavoda so preučevale prehrano in fizične zmogljivosti industrijskih delavcev v Zagrebu in ugotovile, da je neustrezna prehrana pogostejša pri delavcih samcih, ki so se pravkar preselili v mesto in pa pri delavcih, ki potujejo; ugotovile so tudi, da obstaja statistično pomembna korelacija¹⁵ med stopnjo prehranjenosti in zmogljivostjo za fizično delo in da potemtakem delavci, ki se slabo hranijo, niso kazali le manjših fizičnih zmogljivosti, temveč tudi precej višji absentizem¹⁶ od dela. Menim, da bi ti problemi zaslužili mnogo več pozornosti in raziskovanja.

Vse kaže, da naša družba nima prave slike, kako pomembne so implikacije¹⁷ takega stanja. Prav tako statistična informativna služba ne daje zadostnega opozorila. S tem nikakor ne trdim, da so naše statistične informacije netočne. Pomanjkljivost je bodisi v tem, da statistika obstaja, a je ne uporabljajo dovolj, ali pa v

Za šalo
in zares

Za vsakdanjo rabo!

Ne moreš orati neba, ne moreš tožiti kralja!

Etiopski rek

Plezal je na trinajstero lip,
da pokazal bi ljudem moj hrib;
in uspeh? Raztrgane so hlače,
svet pa vidi njegov precep in krače.

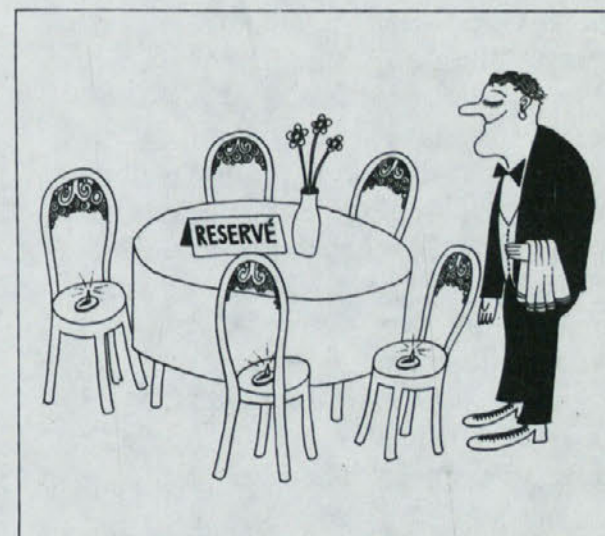
Oton Župančič

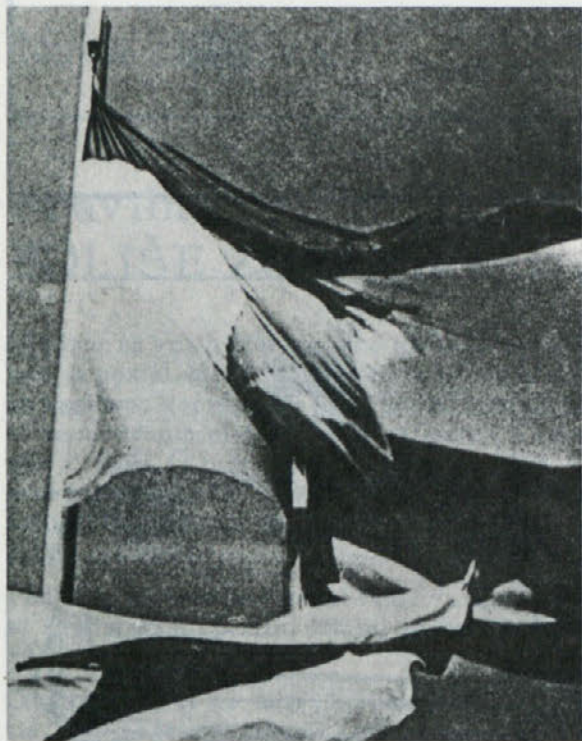
Vol ima rog /če natanko pomislimo, dva!/,
sune te z njim, a nanj trobiti - ne zna.

Oton Župančič

Ko je Adam zagrešil izvirni greh - zagriznil v sad spoznanja, je navdušeno zavriskal - in z vriskom prestrašil prvi par, rajski par volov. Od takrat se voli, kadar koli kdo razglasa kakšno spoznanje, prestrašijo ...

Splošno znana resnica

Brez lažnega veličanja

Brez lažnega veličanja in z delom potrjujemo socialistično jedro naše samoupravne družbe, ki gradi Marxovo komunistično vizijo o delavskem združevanju. V težkih časih NOB in v povojni izgradnji naše domovine smo si priborili svobodo. In naša svoboda je dragocena, ne da se je kupiti, kakor se ne da kupiti ne zdravja ne življenja.

Samo tisti, ki živi v večni utvari o stanju brez sprememb, lahko megljeno verjame, da ni razvoja. Vsi pa vemo, da je razvoj političnih, gospodarskih in kulturnih sil dosegel pri nas mnogo revolucionarnih sprememb. Nova tehnologija, nova arhitektura, novi način življenja in pospešeni ritem proizvodnje so danes splošna podoba našega časa. Še več, so enotnost nasprotij, ki jih doživljamo iz dneva v dan praktično in v dolgoročnih načrtih.

DRUŽBENA usmeritev dela je v našem samoupravnem socializmu uperjena v celoto - v kolektivno zavest, v splošno težnjo politične javnosti za široko izobrazbo, za gospodarsko razvitost v industriji in na vasi, za moralno politično razvito delo. Zveza komunistov je v borbi za boljše pogoje političnega, družbenega dela in neposredne proizvodnje dokazala, da je njen revolucionarni nastop vselej učinkovit, jasen, programiran. V družbenih nasprotjih, kjer se pojavljajo celi kompleksi posameznega dela, je DELAVSKI RAZRED temelj

razvoja in napredka. In prav ta temelj so poskušali v socialistični družbi Jugoslavije razbijati nacionalisti, tehnobirokrati, monopolisti in druge grupe. Toda Zveza komunistov je z DEMOKRATIČNIM CENTRALIZMOM potrdila moč samoupravnih socialističnih sil. V borbi proti malomeščanskim in buržoaznim težnjam je odprla široko fronto najnaprednejših samoupravnih sil, ki so motor napredka. Idejno-politična borba je danes pri nas zelo razvita, sooča se z najrazličnejšimi družbenimi problemi v teoriji, ideologiji in praksi. Samo samoupravni položaj delavca in kmeta vodi v lepšo bodočnost.

Revolucionarne tradicije NOB, pa tudi povojna izgradnja naše socialistične Jugoslavije je potrdila aktivno vlogo Zveze komunistov s tovarišem Titom na čelu. Tudi Pismo izvršnega biroja ZKJ in tovariša Tita je znova pokazalo, da se je treba boriti konkretno, akcijsko, kritično. V temeljnih organizacijah združenega dela in v družbeno-političnih organizacijah so vidni premiki, spremembe in nova pot.

Z novo Ustavo se je potrdila vloga delavskega razreda na visoki razviti stopnji kritične zavesti. Pravica in dolžnost vsakega občana je, da v delegatskem sistemu poudari interesno skupnost, temeljno organizacijo združenega dela, družbeno politično aktivnost. V borbivseh nas za notranjo trdnost, za gospodarski in politični napredek in v borbi za mednarodni mir je bistvo socializma in samoupravljanja.

Prispevek
Vladimirja Gajška

DANES, 26. APRILA, OB 19.30 V VELENJSKI KNJIŽNICI - otvoritev razstave slik pisatelja Smiljana Rozmana. Dijaki velenjske gimnazije bodo recitirali Rozmanova dela, avtor pa bo sam govoril o svojem delu. Pripeljite tudi otroke.

Srečno!

RUDAR - Glasilo kolektiva Rudarsko-elektroenergetskega kombinata Velenje, naslov splošne uprave: Velenje, Rudarska 6, telefon h.c. 85 020

Za organizacijo izdajanja in urejanje skrbi uredniški odbor: Alojz Lipičnik /predsednik - RLV/, Franc Švener /delegat - RLV/, Miha Pevnik /delegat - ESO/, Pavel Mejša /delegat - RLV/, Rafael Batič /urednik/, Silvo Pešak /odgovoren za tisk/, Teodor Jelen /odgovorni urednik/, Tone Šeliga /odgovoren za zvezo z neposrednim obveščanjem/

Stalni sodelavci uredniškega odbora: ing. Ludvik Mali, Romana Misja /tajnik glasila/, Vinko Ošlak /novinar/

Zunanji sodelavec za fotografske storitve: Ludvik Fujs

Naslov uredništva: Velenje, Prešernova 5 /kadrovsko-socialni sektor, soba 31 - telefon, interno, 6-8/

Tiska TOZD TISK - Velenje, Foitova 10 • Glasilo prejema vsi člani kolektiva brezplačno • Izhaja 1-krat mesečno in po potrebi • Naklada v višini staleža zaposlenih + 50 izvodov

V jami Škale se je 4. aprila ob 15.30 pri spravi materiala smrtno ponesrečil naš rudar Ferdo Kumer, doma iz Metleč, rojen 27. julija 1936, član rudniškega kolektiva od februarja 1959.

Pred zadnjim SREČNO! na pokopališču v Podkrajju je Ciril Grebenšek, starejši, v slovo umrlemu povedal tole - kar čutimo vsi, ki smo ga poznali!

"Štirinajst let si samo med nami, velenjskimi rudarji, vihtel zdaj zidarsko žlico, zdaj kladvo, podpiral, čakal na dnu vpadnikov na naložene cikke, dokler ena sama - nesmiselna, brez duše - ni našla poti mimo tebe.

V spomin

Ferdo Kumeru

Od mladih nog si se z očetom Lovrom z malto in zidaki vpisoval zgoraj od Šaleka pa do Penka in počez v zidove mnogih ličnih hiš in hišic - v mirne, varne domačije delavcev in kmetov.

To pomlad pa bodo žalostne tudi tvoje male se nožeti, ker jih ne bodo več kosile, grabile, pospravljale in negovale tvoje roke.

V Metlečah, v Šmihelu in tam okrog se bodo še dolgo pogovarjali: 'Zemlje sta si z ženo Cilko dokupila pa hišo obnovila. Garala in delala sta, da bi vsem skupaj šlo dobro - da bi posebno hčerkam Ildi, Jožici in mali Silvici nikoli nič ne manjkalo - pa se je moralo potem to zgoditi!'

V jami, dragi kamerad, tudi dan ne bo minil, da se ne bi proti koncu šihta spomnili: 'Zdajle bi Ferdo rekel:

- Štajger, zdaj pa menda lahko grem, imam eno uro v dobrem!' - ker si imel vedno kakšno uro v dobrem.

Kjerkoli bomo, dragi Ferdo, pogrešali te bomo - posebno še, ko bo treba zgrabiti za delo tudi po šihtu ali v nedeljo - v družbi - v razgovorih; povsod te bomo pogrešali kot vedno za delo voljnega človeka, pa kljub temu vedno vedrega in na šalo pripravljenega sodelavca.

Pogrešali te bomo vsi. Pogrešala te bo naša dolina, ti hribi naokrog - zmanjkal bo še en par neutrudnih rok, ki so pridno in brez veliko računanja gradile novo podobo Šaleške doline in lepega Velenja - še en par rok bo zmanjkal, ki so pognale nov utrip našemu življenju in delu ter postavile temelje lepše prihodnosti naših otrok ..."

